

XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Had- és Rendészettudományi Szekció

Budapest, 2013. április 16-18.

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

A SZÁRAZFÖLDI HADMŰVELETEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA AZ IRAKI ÉS AFGANISZTÁNI HADSZÍNTÉREN

Jelige: *Cula*

Dolgozat lezárásának időpontja: 2012.01.07.

TARTALOM

1. ELŐZMÉNYEK	3
1.1.: Irak.....	3
1.2.: Afganisztán.....	5
1.3.: Különbségek.....	6
2. AZ INVÁZIÓ	7
2.1.: Irak.....	7
2.2.: Afganisztán.....	11
2.3.: A különbségek.....	16
3. A MEGSZÁLLÁS.....	18
3.1. Irak.....	18
3.2. Afganisztán	22
3.3. Különbségek	24
4. AZ ÚJ IRÁNY	26
4.1. Irak.....	26
4.2. Afganisztán	28
4.3. Különbségek	32
5. ÖSSZEGZÉS.....	34
6.MELLÉKLETEK.....	35
7.FORRÁSOK.....	41

1. ELŐZMÉNYEK

Napjainkban nincs olyan katona Magyarországon, aki ne lenne tisztában a címben szereplő két ország világ- és biztonságpolitikai jelentőségével. A két ország területén folyó ill. folyt hadműveletekkel sokan sokféleképpen foglalkoztak, megkezdték a tapasztalatok feldolgozását, tanulságok, következtetések levonását. Éppen ezért a dolgozatom nem is egy újabb „lessons to be learnt” jellegű munka. Egy olyan szemszögből kívánom vizsgálni az események egy kis szegletét, amelyből eddig még talán senki se tette meg, a két hadművelet közötti különbségekre kívánok rávilágítani. Mindennek az oka az, hogy eddig, ha egyszerre esett szó a két hadszíntérről, akkor minden esetben párhuzamba állították őket, ill. a két háború egyszerre történő megvívásának nehézségeiről szóltak. Pedig különbségek akadnak szép számmal. Ezen különbségek harcászati-hadműveleti aspektusát megragadva kívánok rávilágítani arra, hogy a nagyvonalakban meglévő hasonlóságok ellenére hiba a két hadműveletet egy kalap alá venni. Először az invázió különbségeit, majd a megszállás során fellépő eltéréseket vizsgálom meg. Dolgozatomban kizárólag az Iraqi Freedom és Enduring Freedom hadműveleteket dolgozom fel, ezek előzményeivel csak annyi szó esik, amennyi a megértéshez feltétlenül szükséges.

1.1.: Irak

Irak a civilizáció hajnala óta lakott Mezopotámia tengelyében fekszik. Éghajlata azonban napjainkra sivatagivá változott. Növénytermesztésre csak a Tigris és az Eufrátesz ártere alkalmas. Az ország többi részén, főleg a sivatagos nyugati területen, nomád állattartás a jellemző. A nagyobb városok (Bagdad, Bászra), azonban meglehetősen fejlettek, semmilyen lényeges különbséget sem mutatnak a térségben lévő nagyvárosokhoz képest.

Irak történelme azonban nem ilyen átlagos. I.e. 7500 körülől már civilizált népek éltek a Folyamközben. A sumérok, akkádok és asszírok civilizációja után Egyiptom, a perzsák, majd Nagy Sándor uralta a vidéket. Ezeket követték a hellenisztikus utódállamok, az Újperzsa Birodalom, majd az arab hódítás. A 8. század végétől Bagdadi Kalifátus volt a mohamedán világ meghatározó hatalmi tényezője. 1535-ben az Oszmán Birodalom foglalta el Mezopotámiát és az I. világháborúig hozzá is tartozott.

Irak 1921-ben jött létre, amikor Nagy-Britannia fennhatósága alá került a terület és a Bagdadi és Bászrai vilajetet egy országban egyesítették. Az új országban a hásemita királyok uralkodtak, lényegében a britek bábjaiként. 1958. július 14-én a hadsereg puccsal megdöntötte a királyságot. 1968-ban Rahman Árif elnök uralmát az Arab Szocialista Baasz Párt (az *Arab*

Újjászületés Pártja) döntötte meg. Irak új elnöke Ahmed Haszan al-Bakr lett, alelnöke Szaddám Husszein al-Tikrít, al-Bakr földije (mindketten Tikrít környékéről származtak). A Baasz mozgalom fokozatosan Szaddám Huszein irányítása alá került, aki korábbi harcostársait, köztük Bakr elnököt is háttérbe szorítva 1979 júliusában köztársasági elnök lett. Az akkori legfelsőbb végrehajtó hatalom, a Forradalmi Parancsnoki Tanács (vagyis a kormány) is Szaddám személyes ellenőrzése alá került.

Szaddám 1980-ban háborút indított az iszlám forradalom miatt könnyedén legyőzhetőnek tartott Irán ellen. A háború végül nem járt semmilyen nyereséggel, ellenben súlyos veszteségeket szenvedett mindkét oldal.

1990. augusztus 2-án Irak lerohanta déli szomszédját, Kuvaitot. Szaddám az Irán elleni háború utáni gazdasági válság megoldását és hatalma megszilárdítását látta abban, hogy ráteszi a kezét a piciny ország hatalmas olajkincsére. Az ENSZ BT a 661. számú határozatban ítélte el a nyilvánvaló agressziót és gazdasági szankciókat fogantatosított. Mivel a diplomácia eszközei nem vezettek eredményre, novemberben ultimátumot adtak Iraknak, hogy 1991. január 15-ig vonuljon ki Kuvaitból. Eközben a koalíciós erők folyamatosan gyülekeztek (Operation Desert Shield), a fő erőt az amerikaiak jelentették. Mivel az ultimátumnak Irak nem tett eleget, ezért 1991. január 17-én a Sivatagi Vihar hadművelet (Operation Desert Storm) keretében a koalíciós erők légierői több hullámban támadtak Iraki célpontokat, elsősorban vezetési pontokat, légvédelmi eszközöket és repülőtereket. Február 24-én megindult a szárazföldi hadművelet. A légicsapások által demoralizált és szétvert iraki alakulatok nem tudtak érdemi ellenállást kifejteni, ezért Szaddám 26-án kivonata csapatait Kuvaitból.

Eközben felkelés tört ki Husszein ellen az északi, kurdok lakta országrészben. Hogy a felkelők 1987-es elgázosítása ne ismétlődhessen meg, az ENSZ repüléstilalmi övezetek létrehozását rendelte el az ország déli (Operation Southern Watch) és északi (Operation Northern Watch) részei fölött. Ezek az intézkedések, ill. a fenntartott gazdasági szankciók lehetetlen helyzetbe hozták az iraki fegyveres erőket.

Az USA figyelme 2002-től fordult újra Irak felé. A Bush-kormányzat kommunikációja szerint a gyors afganisztáni győzelem után a terrorizmus elleni háború fő célpontja Irak. Ezt azonban a NATO-n belül is vonakodva fogadták. Az ENSZ fegyverzetellenőreinek jelentéseit is nagy nemzetközi vita övezte. Mindezek ellenére 2002. október 11-én a Pentagon utasította az Egyesült Államok Központi Parancsnokságát (USCENTCOM), hogy kezdje meg az invázió tervének a kidolgozását, innentől kezdve már csak idő kérdése volt az újabb háború kitörése.

1.2.: Afganisztán

Bármely ország történelmét nagyban meghatározza a földrajzi elhelyezkedése és a domborzata. Ez Afganisztánra hatványozottan igaz. Területén Dzsingisz kán óta gyakorlatilag megállás nélkül háborúznak. Az ország nagy részét uraló Hindukus nem ritkán 6-7000 méter magas hegyláncai és szakadékos völgyei szabdalják számtalan apró egységre a vidéket. Növénytermesztésre csak a folyóvölgyekben (Amu-darja, Kundúz, Baglan folyók völgyei) van lehetőség. A hegyi legelőkön és a szárazabb medencékben nomád állattartás folyik napjainkban is immár évezredek óta. Az afgán emberek hozzászoktak ahhoz, hogy keményen meg kell küzdeni a napi betevőért.

Afganisztánnak a történelme is hasonlóan küzdelmekkel teli. Az 1600-as évekig a Perzsa birodalom fennhatósága alá tartozott névleg, de igazán nem tudták megszilárdítani a hatalmukat. Az angolok Indiai terjeszkedésének eredményeképp az angolok érdekszférájába került a terület, a 19. sz. elején meg is próbálták elfoglalni, de a reguláris angol hadak súlyos vereséget szenvedtek a gerilla harcmodort alkalmazó ellenállóktól. A század második felében a cári Oroszország csapatai jártak hasonló eredménnyel. Ezek után mindkét nagyhatalom a helyi hadurakat megnyerve igyekezett befolyását kiterjeszteni erre a geostratégiaiilag fontos területre. Ez a gyakorlatban súlyos polgárháborúkat eredményezett. Ez az időszak lényegében 1973-ig eltartott, amikor az Afgán Népi Demokratikus Párt elűzte a trónról Mohammed Zahir saht és kikiáltották az Afgán Nép Demokratikus Köztársaságot. A párt két frakciója közti ellentétek belső „palotaforradalomhoz” vezettek, amelybe a szovjetek a Brezsnyev-doktrína alapján fegyveresen avatkoztak be, habár a KGB helyi emberei többször is figyelmeztették a Kremlt, hogy súlyos hiba volna beavatkozni egy amúgy szövetséges állam polgárháborújába.

A szovjetek a 40. hadsereget vezényelték az országba 1979 decemberének utolsó napjaiban. 1989-ig rendkívül súlyos veszteségeket szenvedtek a mudzsaheddin lázadókkal vívott harcokban. A II. világháborús elvek alapján a III. világháborúra felkészített szovjetek nem tudtak mit kezdeni a pakisztáni (ISI) és amerikai (főleg CIA) hírszerző ügynökségek által is jelentősen támogatott gerillákkal. Nagyon találóan az „oroszok Vietnamjának” nevezik ezt a hadjáratot.

A szovjetek 1989-es kivonulása után az ország véres polgárháborúba süllyedt. A szovjetbarát kormányt szinte azonnal megdöntötték a mudzsaheddin lázadók. 1991-től a tálibok és a mudzsaheddinek vívták harcukat, melyből a tálibok kerültek ki győztesen 1995-ben és kikiáltották az Afganisztáni Iszlám Emírséget. Az országot azonban ekkor sem sikerült egyesíteni. Az északi tartományokban tádzsikok, kirgizek és türkmének etnikai alapon szervezett milíciái harcoltak a túlnyomórészt pastu tálibok ellen. A pastuk az ország déli és

keleti részében voltak többségben. A tálibok a Pakisztánban lévő Korán-iskolákban sajátították el az iszlám fundamentalista nézeteit. Ezek tükrében nem meglepő, hogy itt biztonságos hátszagra lelt az Oszama bin-Laden által irányított al-Kaida terrorszervezet.

1.3.: Különbségek

Mint az látható két gyökeresen eltérő helyzetű ország ellen kellett hadat viselni az USA és szövetséges erőknél. Afganisztánban „nem volt hagyománya” az erős központi hatalomnak, az országot véres polgárháború tépázta. A tálibokat nyugodtan tekinthetjük csupán a legerősebb milíciának, amely ellen egy rendkívül barátságtalan magas hegységi és sivatagi terepen kellett hadat viselni. Irakban egy erős központi hatalom által irányított reguláris hadsereget kellett legyőzni, egy támadó hadműveleteknek kedvező, viszonylag ritkán lakott és sík terepen. Habár mindkét országot belső ellentétek is sújtották, Afganisztánban a polgárháború tisztán etnikai alapon folyt, míg Irakban egy jó adag síita-szunnita ellentét is vegyült a kurd-arab konfliktusba. Továbbá hatalmas különbség volt az, hogy míg Irakot a szomszédos országok területéről (Szaúd-Arábia, Kuvait) lehetett megtámadni, addig Afganisztánnak nem volt egyetlen olyan szomszédja sem, amely szívesen látott volna a területén egy amerikai vagy akár NATO inváziós haderőt.

2. AZ INVÁZIÓ

Ebben a fejezetben az eseményekkel a hadműveletek kezdetétől 2003. május 1-ig foglalkozok. Mint ismeretes George W. Bush ekkor jelentette be a USS Lexington fedélzetén, hogy a nagyobb hadműveletek lezárultak mindkét hadszíntéren („major operations have been ended”), innentől kezdve az újjáépítés a fő irányvonal. Habár időrendben az afganisztáni műveletek indultak előrébb, az iraki hadszíntér mindig is fontosabb volt az USA (és ezáltal a NATO) szempontjából, így a továbbiakban mindig az iraki hadszínteret tárgyalom előbb.

2.1.: Irak

Irak megszállására már jó előre felkészültek az USA fegyveres erői. A Pentagon munkáját nagyban megkönnyítette az a tény, hogy Szaúd-Arábia és Kuvait is otthont tudott adni az inváziós haderőnek.

Az Öbölháború óta folyamatos volt az amerikai jelenlét a térségben. A légtérzár fenntartása (ONW ill. OSW) szinte folyamatos légi őrjáratozást követelt meg. Ez idő alatt az amerikaiak alaposan fel tudták térképezni az országot. A légtérzár fenntartásának érdekében minden, a tiltott zónában lévő légvédelmi eszközt elpusztítottak, ill. a tiltott légtér felé repülő Iraki katonai repülőgépeket is el kellett fogniuk a légi járőröknek.

2002 közepétől az Egyesült Államok megváltoztatta a stratégiáját. Több gépet küldött a tiltott légtérbe, és elkezdte megsemmisíteni az iraki légvédelem egységeit. 2002 márciusában még egyetlen bombát sem dobtak le, áprilisban 0,3 tonnát, május-augusztusban 8-14 tonnát, szeptemberben pedig már 54,6 tonnát. Szeptember 5-én több mint 100 vadászbombázó repülőgép támadta Nyugat-Irakban az iraki légierő repülőtereit és a hadsereg hadianyagraktárait.

A hadműveletek kezdetére alaposan felkészült a légierő. A légtérzár fenntartására Európából és USA-ból a térségben tartózkodó repülőezredeket 2003. január első felében a térségben levő amerikai légierőt a 49. vadászbombázó wing egy F-117-es „lopakodó” repülőszázadával, két EF-16-os lokátorzavaró repülőszázaddal, valamint F-15-ös vadászgépekkel és pilóta nélküli Predator felderítő gépekkel erősítették meg. Ezek mind Kuvaitban települtek. A brit légierő Tornado- és Harrier típusú repülőgépekkel és különböző rendeltetésű helikopterekkel vett részt. Ausztrália 14 F-18 Hornet típusú vadászbombázót küldött az Öböl térségébe. Az amerikai harcászati légierő folyamatosan beérkező egységei Kuvait, Katar, az Egyesült Arab Emírségek, Szaúd-Arábia és Omán repülőterein, valamint a

törökországi Incirlik repülőtérén települtek. 2003. március 1-jén a koalíció légierije már 810 korszerű harci repülőgéppel rendelkezett a térségben.

A hadászati légierő B-1 és B-52 bombázói Diego Garcia szigetén, valamint az angliai Fairford légi bázison állomásoztak. Ez utóbbira március elején újabb 9 db B-52-es érkezett az USA-ból. Március első napjaiban 24 db B-1B és B-52 nehézbombázó-rakétahordozó repülőgép az USA területéről Guam szigetére települt át – de ez nem közvetlenül Irakkal, hanem inkább a délkelet-ázsiai „háttérbiztosítással” függött össze. Viszont március közepén az amerikaiak a legújabb típusú B-2 „lopakodó” nehézbombázókat telepítettek honi területéről a Diego Garcia-i támaszpontra. Ez új, mert ezek a „szupertitkos” gépek Afganisztán ellen is kizárólag az USA területén levő támaszpontjaikról kerültek bevetésre és oda is tértek vissza.¹

A szárazföldi alakulatokkal kapcsolatos első fontosabb dátum 2002. december 24-e, amikor az amerikai 3. gépesített lövész hadosztályt² a USCENTCOM alá helyezték. Az 1. páncélos és az 1. gépesített lövész ho. erőit szintén mozgósították. 2003. február végére az amerikai fegyveres erők 110000 tartalékosát mozgósították. Az invázió előestéjén a következő magasabbegységek álltak rendelkezésre:

A felvonuló amerikai erők

Megnevezés ³	Létszám
3. gépesített lövész ho.	12000
101. légi szállítású ho.	16000
Lovas páncélozott dandár harccsoport	18000
4. gépesített lövész ho.	22000
10. hegyi ho.	500
82. légideszant ho., 2. légideszant dd.; 3. dandár harccsoport	1200
1. tengerészgyalogos ho.	23000
1st Marine Expeditionary Force (MEF) 25/2 ill. 25/3 tgy. löv. zlj.	8600

¹ Bimbó József: A légierő az iraki háborúban In: Hadtudomány 2003/2

<http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2003/2/08bimbo/Chapter1.htm> letöltve: 2012.02.27 19:27

² Az amerikai terminológia Infantry Division-nek (= gyalogos hadosztály) nevezi az alakulatot. Én a magyar terminológia szerinti megnevezést használom.

³ Ott ahol az alakulat után nincs alegység megnevezve, ott az egész magasabbegységet bevetették.

Forrás: Dr. Resperger István: Az „Iraki szabadság hadművelet” 2003. Budapest-Hamburg, 2003. p.26.

Az USA hadereje mellett brit, ausztrál, cseh, szlovén, lengyel és ukrán alakulatok is érkeztek a térségbe. Legnagyobb létszámban a britek képviseltették magukat: 40906 katonájukat vezényelték a hadműveleti területre. Mindösszesen **466 985** katona állt készen a támadásra.⁴ Az összevont haderő létszámából és a bevetésre kerülő alakulatokból is látható, hogy az amerikai és szövetséges haderő egy konvencionális szárazföldi inváziós feladatra készült fel.

2003. március 20-án bagdadi idő szerint 5.30-kor a US Navy hajói Tomahawk csapásmérő robotrepülőgépekkel⁵, a US Air Force F-117-esei pedig lézer- és GPS irányítású bombákkal mérték az első csapást. Elsősorban Szaddám villáját, vezetési pontokat és a légi irányítás központjait támadták. A következő napon a légicsapásokba bekapcsolódtak a US Navy és a légierő hagyományos repülőegységei is, valamint továbbra is Tomahawkokkal támadták a Bagdadban elhelyezkedő vezetési pontokat és kommunikációs központokat. A súlyos légicsapásokkal az amerikai hadvezetés célja a „Shock and Awe” (=sokk és félelem) taktika megvalósítása volt. E taktika szerint „le kell fejezni” az iraki hadsereget, meg kell fosztani az egységes és hatékony vezetéstől, így az könnyedén legyőzhető.

A szárazföldi támadás is 20-án indult és gyorsan tért nyert. Az első napon a 3. ho. egységei 150 km-tettek meg, az előrenyomulást csak a hadifoglyok nagy száma lassította valamelyest. Az elképzelés szerint a britek a határ átlépése után elkanyarodnak Bászra felé, birokba veszik Um-Kaszr kikötőjét, valamint az olajmezőket. Az amerikai főerők an-Nasszíria felé tartottak. Itt 22-én heves ellenállásba ütköztek, de a nap végére az 1. tgy. ho. benyomult a városba és szabaddá tette az Eufráteszen át az utat Bagdad irányába. Az amerikai csapatok feladata az iraki hadsereg megsemmisítése volt. Ennek érdekében nagy hangsúlyt fektettek a városok és végül Bagdad elfoglalására, mivel arra a következtetésre jutottak, hogy az irakiak ide fogják koncentrálni az erőiket. A támadás tempója felülmúlta a német Blitzkrieg ütemét is. A hatalmas tempónak azonban voltak hátulütői is. A március 22-én elfoglalt Nasszíriánál 26-án egy elszakadva visszavonuló BM-21-es üteg lőtte az amerikai utánpótlás-szállító erőket és okozott súlyos veszteségeket, míg a légierő ki nem iktatta.

⁴ Dr. Resperger István: Az „Iraki szabadság hadművelet” 2003. Budapest-Hamburg, 2003. p.26.

⁵ A magyar terminológiában a manőverező robotrepülőgép a helyes megnevezése ezeknek az eszközöknek, mivel gázturbina hajtásával, hangsebesség alatt, egy előre meghatározott útvonalat képesek lerepülni. A szárnyas rakéta ill. cirkálórakéta megnevezés nem teljesen helytálló.

Az amerikaiak terve bevált, az irakiak a nagyobb városok közelében összpontosították az erejüket. Ennek megfelelően itt tudták a legnagyobb ellenállást is kifejteni. A Köztársasági Gárda „Medina” hadosztálya Kerbela közelében indított heves páncélos ellenlökéseket az amerikai 3. ho. ellen, de a légierő és a saját erők bevetésével mindegyiket visszaverték. Egy ilyen alkalommal viszont a már kikapcsoltnak hitt iraki csapatlégvédelem a 11. harci helikopterezred 36 AH-64 Apache harci helikopteréből 32-t eltalált, melyek közül kettő le is zuhant.⁶ Gyakorlatilag a hadosztályt támogató harci helikopter-kötelék egy teljes napra kiesett a harcokból.

Az irakiak számottevő ellenállást csak a városok környékén tudtak kifejteni. Az inváziós haderőnek nemcsak a reguláris iraki hadsereggel kellett szembenéznie, hanem különböző félkatonai szervezetekkel is.⁷ Tulajdonképpen a konvencionális inváziós feladat mellett már az első napoktól kezdve az aszimmetrikus hadviselés feladataival is számolnia kellett a szövetségeseknek. Az irakiak jól mérték fel a helyzetet, tudták, hogy hagyományos védelmi harcban nincs esélyük, ráadásul a sík terep is a támadóknak kedvez. Elképzelésük abból állt, hogy megpróbálják városi harcokban felőrölni a támadó haderőt, majd harcászati szintű ellenlökésekkel további veszteségeket okozni, így még tovább lassítani a támadás ütemét, míg végül a túl magas veszteségek kivonulásra készítetik a szövetségeseket. Az iraki stratégiai koncepciót vizsgálva megállapítható, hogy az iraki reguláris haderő is gyakorlatilag aszimmetrikus hadviselésre rendezkedett be.

Az irakiak terve azonban nem egészen vált be. A precíziós fegyvereket nagy számban alkalmazó USAF és RAF a városokból könnyűszerrel „ki tudta szedni” a páncélosokat, a tüzérségi- és légvédelmi eszközöket. A „Shock & Awe” taktika elsőprő sikereként, az irakiak legfeljebb zászlóalj méretű ellenlökésekkel tudtak próbálkozni, ám ezeket a szövetséges alakulatok saját erőből, valamint a légierő bevetésével rendre felmorzsozták. Mindennek tükrében nem meglepő, hogy április 9-re elfoglalták Bagdadot, 16-ra pedig egész Irakban véget értek a nagyobb harccselekmények. Összességében az amerikaiak hatalmas mennyiségi és minőségi fölényüknek köszönhetően komoly nehézségek nélkül foglalták el Irakot. Nedzsefnél, al-Kutnál, Nasszíriánál és Tikritnél ugyan heves ellenállásba ütköztek, de a légierő és a páncélos csapatok bevetésével könnyen legyűrték azt. Komoly fenyegetést jelentettek azonban ez első héttől kezdve az öngyilkos merénylők, pl.: március 29-én egy

⁶ Dr. Resperger István: Az „Iraki szabadság hadművelet” 2003. Budapest-Hamburg, 2003. p.32.

⁷ Ilyen szervezet volt a Fedayeen gárda (Szaddám testőrsége) és a Baath párt híveiből alakult milíciák.

ellenőrző-átesztő pontnál 4 amerikai katona halt meg, amikor egy öngyilkos merénylő felrobbantotta az autójába rejtett pokolgépet.⁸

Az amerikai erők folyamatosan mentek át inváziós feladatok végrehajtásából megszálló erővé. Pontosan tudtak az egészségügyi ellátórendszer rossz állapotáról és a lakosság szociális helyzetéről. Már az első napoktól kezdve az előrenyomuló alakulatok mögött humanitárius segélycsomagokat osztottak szét, ill. egészségügyi ellátó pontokat üzemeltettek. A nagyobb harccselekmények lezárultával a megszálló katonai alakulatok is részt vettek az újjáépítés elkezdésében, robbanószerkezeteket hatástalanítottak, fegyverraktárakat számoltak fel, humanitárius segélyeket osztottak, valamint alapszintű egészségügyi ellátásban részesítették a leginkább rászorultakat.

2.2.: Afganisztán

2001. október 7-én a US Navy repülőgéphordozó-harccsoportjaiban hajózó Oliver H. Perry és Arleigh Burke osztályú hajókról indított BGM-109 Tomahawk manőverező robotrepülőgépek⁹ mérték az első csapást. A Tomahawkokkal az előzetesen felderített tálib vezetési pontokat, légvédelmi eszközöket (telepített rakéták, lokátorok) és repülőtereket támadtak. A következő napon a US Air Force és a Navy repülőegységei is megkezdték a kijelölt célok pusztítását. A NATO légi fölénye az első pillanattól kezdve megkérdőjelezhetetlen volt.

Október 7-én azonban már bevetésre kerültek a különleges műveleti erők is. Afganisztán északi részén a tálibellenes felkelők¹⁰ Északi Szövetség néven egyesültek. Ezeknek az erőknek a vezetésében és a légi csapások koordinálásában vettek részt a légi úton bejuttatott különleges műveleti katonák, akik főleg a US Army Delta Force specialistái közül kerültek ki. A szárazföldi hadműveltek elsősorban a nagyobb városok elfoglalására irányultak, mivel a tálibok ezeken a helyeken rendezték be vezetési pontjaikat, valamint a hatalmat is innen gyakorolták. A hadműveletek a különleges műveleti egységeknek, és a légi támogatásnak köszönhetően jól haladtak. Október 19-én megérkeztek az első reguláris alakulatok természetesen légi szállítással. A 10. hegyi hadosztály 87. ezred 1. zászlóaljáról, ill. a 31. ezred 4. zászlóaljáról van szó. A tálibok mindenhol fejvesztve menekültek, nem tudták érdemben lelassítani a NATO és szövetségeseik előrenyomulását. November 9-én tálibellenes

⁸ Dr Resperger p.35

⁹ A magyar terminológiában a manőverező robotrepülőgép a helyes megnevezése ezeknek az eszközöknek, mivel gázturbina hajtásával, hangsebesség alatt, egy előre meghatározott útvonalat képesek lerepülni. A szárnyas rakéta ill. cirkálórakéta megnevezés nem teljesen helytálló.

¹⁰ Az angol anti taliban forces gyűjtőmegnevezés nagyon találó, ezért magyar fordításban én is átvettem.

erők bevették az első nagyobb várost, Mazar-e Sharif-ot, 11-én Bagramot, 12-én Herat-ot, 13-án Kabult és 14-én Dzselaalabádot. Ezáltal lényegében az ország nem pastu többség lakta vidékeiről kiszorították a tálibokat. December 3-án az amerikai erőkkel (főleg a 10. hegyi hadosztály alegységei) megerősített tálibellenes erők elfoglalták Kandahárt, a tálibok fővárosát. Ezzel formálisan is megdöntötték a tálib kormányt, és a gyakorlatban is megtörték az ellenállásukat. A tálib erők a pakisztáni határ közelében található magas hegyek közé szorultak elszigetelve egymástól.

2001. december 12-én indult meg az utolsó, döntőnek szánt csapás a Tora Bora barlangrendszer ellen, itt voltak a tálibok utolsó támaszpontjai, ill. a titkosszolgálatok értesülései szerint bin-Laden is ide menekült. Ezt a hadműveletet a terrorizmus elleni háború legvitatottabb hadműveletének tartják. A CIA már november végén értesült arról, hogy bin-Laden esetleg Pakisztánba szökhet. Ennek tükrében teljesen érthető volt James Mattis dandártábornok azon kérése, hogy engedélyezzék a frissen megérkezett tengerészgyalogos és hegyivadász erők benyomulását a Tora Bora barlangrendszerbe. A kérést azonban többször is elutasították. Az amerikai stratégia értelmében az Afganisztánt az afgánoknak kellett felszabadítani, ráadásul túl veszélyesnek ítélték meg a behatolást a barlangrendszerbe és a közeli völgyekbe, tartottak a nagy veszteségektől. Ezért, ahogy egy napjainkban is csak Dalton Fury néven említett delta operátor fogalmazott: „a terrorizmus elleni háború egyik legfontosabb pillanatában nemzetünk néhány AK-47-est lóbáló törvényen kívüli útonállóból és közönséges bűnözőtől függött, akik a törzsi hovatartozásuk miatt még a táliboknál is jobban gyűlölték egymást.”¹¹

November 25-én már lezárták a barlangrendszerből kivezető utakat a különleges műveleti katonák, de nem történt semmi. Továbbra is csak a légi csapások koordinálása volt a feladatuk, harcba csak önvédelemből bocsátkozhattak. December 10-én olyan rádióadásokat hallgattak le, melyekből arra következtettek, hogy bin-Laden megpróbál kitörni a bunkerrendszer köré vont gyűrűből. Az offenzíva viszont továbbra is lassan haladt. Az afgán milicisták az eddigiekhez képest meglepően bizonytalanul harcoltak, sőt, december 12-én Hadzsi Zaman az egyik hadúr fegyverszüneti tárgyalásokba kezdett az afgánokkal. Ennek hatására a helyszínen dolgozó amerikai parancsnokok az eddig csak lassan és kelleetlenül a helyszínre érkező további afgán erősítéseket nem kívánták bevárni, és végül a CENTCOM engedélyével, december 12-én az 1. tengerészgyalogos hadosztály, a 10. hegyi hadosztály és a korábban említett különleges erők összesen 2500 katonája behatolt a völgybe és a

¹¹ Eredeti nyelven: <http://www.tnr.com/article/the-battle-tora-bora?page=0,3> letöltve 2012. 07.30.

barlangokba. Súlyos harcok után december 17-ére kiszorították a tálibokat a bunkereikből, de a fő célt, bin-Laden elfogását nem sikerült elérni, mert a célszemély Pakisztánba szökött.

A Tora Bora-i ütközetet, azért is mutattam be részletesen, mert kiváló példája annak, hogy milyen körülmények között zajlottak a hadműveletek a háború első szakaszában. A Pentagon nem merte felvállalni az esetleges nagy veszteségeket. Az 1999-es Allied Force során egyetlen egy amerikai katona sem vesztette életét.¹² Bízta benne, hogy az afgán „kalandor” is hasonlóan könnyedén megúszhatja. Ez nem is tűnt olyan lehetetlennek az addigi események tükrében. A tálibokat könnyedén legyőzték, a helyiek örültek az amerikaiaknak, felszabadítóként fogadták őket a tálibok fundamentalista rémuralma után. Az Északi szövetséggel is gyümölcsöző kapcsolat alakult ki. Tora Bora-ra úgy tekintettek, mint a háborút lezáró mozzanatra, mely során az eddig is minimális veszteségeket még kisebb szinten kell tartani. Habár tudtak arról, hogy nagy esély van bin-Laden elfogására, még sem kockáztatták meg a nagy erővel történő gyors behatolást.

Az ütközet után további hibákat vétett az amerikai hadvezetés. Nem alkalmazták az angolok és a szovjetek keserű tapasztalatait, mely szerint nem elég megtisztítani egy területet, ha meg akarja tartani a támadó hadsereg, akkor azt meg kell szállni. Azonban nem biztos, hogy a figyelmetlenség és a felkészületlenség okozta a hibás döntéseket. A NATO erők a Tora borai harcok idején mindössze 2500-3000 katonával rendelkeztek Afganisztánban.¹³ Ezek az alakulatok pedig nem megszálló, hanem inváziós feladattal érkeztek az országba, és erre is voltak felkészítve. Mindezek tükrében talán érthető, hogy a sikeres hadművelet után, miért csupán a megbízhatatlan milíciákkal tartották megszállva a területet. Ezek hatására a tálibok visszaszivárogtak a területre és 2002 februárjára újra elvesztették az ellenőrzést a Tora Bora barlangrendszer fölött.

A Tora borai kudarc ellenére 2002 elejére a NATO és helyi tálibellenes erők átvették az irányítást Afganisztán fölött. Ideiglenes kormány jött létre Hamid Karzai vezetésével. A tálibokat azonban még nem győzték le teljesen, a teljes siker érdekében további tisztogató hadműveleteket indítottak, 2003. 05. 01-ig összesen még hetet. A harcászati-hadműveleti elképzelés szerint az egyes tartományokban egymástól elszigetelten harcoló tálib erőket vissza kell szorítani a bázisaikig (ezek a bázisok általában az 5-6000 magas hegyek barlangjaiban voltak), majd bekeríteni és megsemmisíteni őket. Lényegében a Tora borai hadművelet sémájára, annak hibáit azonban elkerülve tervezték végrehajtani ezeket a

¹² Érdekes adat, hogy a Tora borai műveletek kezdetéig több újságíró halt meg a harcokban, mint amerikai katona. Forrás: <http://www.tnr.com/article/the-battle-tora-bora?page=0,3> letöltve: 2012. 07. 30.

¹³ Forrás: http://www.globalsecurity.org/military/ops/enduring-freedom_orbat-02.htm letöltve: 2012. 07. 30.

műveleteket. A nehéz terep és a helyi erőkkel történő együttműködés szükségessége miatt nagyszámú különleges műveleti katona vett részt ezekben a hadműveletekben. A reguláris erők közül is az „elitebb” alakulatokat vetették be, mint pl.: a 10. hegyi hadosztály fentebb említett két zászlóalja, a 101. légi szállítású hadosztály 3. dandárja, a 82. légi szállítású hadosztály 505. ezred 1., és 3. zászlóalja, ill. a hadosztály műszaki csapatai. 2002 tavaszára már összesen 200 koalíciós szövetséges katona is érkezett Afganisztánba; brit, ausztrál, dán, német, francia és norvég különleges alakulatok.

A hadműveletek 2002. március 1-én az Anakonda hadművelettel (Operation Anaconda) folytatódtak. A hadművelet célja a kelet-afganisztáni Paktika tartományban felszámolni a tálib erőket. A hadművelet lényegében a Shah-e Kot-völgyben zajlott, 1000 amerikai, 200 koalíciós és 1000-1500 afgán katona hajtotta végre. Március 1-én a különleges erők figyelőpontokat hoztak létre a völgy peremén, hogy a légicsapásokat irányíthassák. Ezután a főerők benyomultak a völgybe és hozzáláttak a megtisztításához. A hegyoldalakba telepített és mesterien álcázott és megerősített tálib állásokból azonban gyilkos nehézgéppuska- és RPG tűz zúdult rájuk. Az ellenséges tüzelőállásokat végül hajszálpontos légicsapásokkal és helikopteres deszantokkal hallgattatták el. Március 17-re felszámolták a tálibok ellenállását, az amerikaiak 48 halottat és 82 sebesültet vesztek, ebből friendly fire miatt 3, balesetekben pedig 26 katona veszítette életét. A tálib veszteségekről nincsenek adatok. A hadművelet sikeréhez nagyban hozzájárult a különleges erők széleskörű alkalmazása, valamint a mindent elsöprő légi fölény. A hadművelet végéig az Afganisztánban repült harci bevetések több mint felét az Anakonda támogatása érdekében hajtották végre, összesen 3500 különböző bombát dobtak le a bunkerromboló bombáktól kezdve a kazettás bombákig.¹⁴

Az Anakondát még hat nagyszabású hadművelet követte: az amerikaiak négyet (Mountain Lion, Condor, Valiant Strike, Desert Lion), a koalíciós erők kettőt (Pitarmigan, Snipe) hajtottak végre. Ezek nagy hasonlóságot mutattak egymáshoz. Mindegyik esetében a cél a tálib erők elszigetelése és felszámolása volt, ehhez társítva olyan klasszikus békeműveleti feladatok, úgymint fegyverek begyűjtése a lakosságtól, valamint aknamentesítés. A tálibok kiűzése után a hadműveleti területen a NATO erők humanitárius segélyeket osztottak szét, így kívánva megnyerni a frissen elfoglalt területek lakosságát.

Innentől kezdve végig jellemző az, hogy párhuzamosan folynak a harci és békefenntartó műveletek. Megnövekedett az ISAF szerepe.

¹⁴ Az Anaconda hadművelet tárgyalásának a forrása: <http://www.globalsecurity.org/military/ops/oef-anaconda.htm> letöltve: 2012. 09. 15.

Az ISAF-et (International Security Assistant Force) 2001. december 20-án az ENSZ BT az 1386-os határozattal hozta létre, eredetileg Kabul és környékének biztonságáért volt felelős. Később azonban az a szervezet lett, amely lehetővé tette a kisebb országok számára is az afganisztáni szerepvállalást. 2006-ra jelentős erők tartoztak alá. Afganisztánban ekkorra két nagy szervezet hajtott végre hadműveleteket. Az egyik az ISAF volt, a másik pedig maga az USCENTCOM, amely az Enduring Freedom hadművelet (OEF-A¹⁵) keretében hajtott végre műveleteket. Az OEF-A parancsnoka mindig egyben az ISAF-ben szolgáló amerikai erők parancsnoka is volt.

Később azonban továbbiakkal bővült az ISAF feladatköre: Afganisztán újjáépítését, a demokratikus berendezkedésű állam kiépítését, kiképezni az Afgán Nemzeti Hadsereg (ANA) és a Rendőrség (ANP) embereit és természetesen elfojtani a kormányellenes felkelést. Az ISAF vezető pozíciójában a résztvevő államok hathavonta váltották egymást.

A fent említett tisztogató hadműveletekkel látványos sikereket értek el, a tálib erők ellenállási képessége valóban jelentősen lecsökkent. Már 2002. április 17-én Bush a Virginia Military Institute hallgatói előtt az újjáépítés kezdetéről beszélt. Mindezek ellenére Afganisztánt még korántsem tartották stabilan az ellenőrzésük alatt a NATO erők.

A korábban megtisztított területekre a harcok elülte után pár héttel-hónappal a tálibok mindig visszaszivárogtak és újra az ellenőrzésük alá vonták a vidék lakosságát. Úgy tűnt, hogy a NATO is abba a csapdába esik, mint a szovjetek. Ennek elkerülése érdekében mindenképpen ki kellett terjeszteni a Kabuli központi kormányzat hatalmát. A központi akarat érvényesülését viszont csak a NATO katonák tudták biztosítani. Ezért 2002 novemberében PRT-k (Provincial Reconstruction Team = Tartományi Újjáépítési Csoport) felállításáról döntöttek, ezek a PRT-k az ISAF alárendeltségében hajtották végre feladatukat. Minden PRT egy nemzet irányítása alá tartozott, az irányító nemzet volt a tartomány „felelőse”. PRT-t csak azokban a tartományokban állítottak fel, amelyekben már hajtottak végre a NATO erők tisztogató hadműveleteket, ill. eredetileg is jelentéktelen volt a tálib ellenállás mértéke. Ahogy kiterjedtek a hadműveletek és egyre több katona állt rendelkezésre, úgy jött létre egyre több PRT is.¹⁶

A PRT-k létrehozása és az ISAF hatókörének kiterjesztése illeszkedett abba az elképzelésbe, miszerint a nagyobb hadműveletek lezárultak, most már az újjáépítésé, a klasszikus békefenntartó feladatoké a főszerep. Ennek nem csak az a hibás következtetés volt

¹⁵ Párhuzamosan több Enduring Freedom hadművelet is zajlott ill. zajlik jelenleg is, így az országra utaló kezdőbetűt tettek a hadművelet kezdőbetűiből létrehozott mozaikszó után.

¹⁶ Bali József: A NATO afganisztáni szerepvállalásának keretei, a bővüléséhez vezető tényezők http://mht.eu/hadtudomany/2008/3_4/2_7.pdf letöltve: 2012. 02. 27.

az oka, mely szerint a tálibokat legyőzték, hanem az, hogy az USA figyelme folyamatosan Irak felé irányult 2002 tavasza óta, ezért nem is volt lehetőség több katonát és anyagi forrást invesztálni Afganisztánba. Így amikor 2003. május 1-én Bush elnök a USS Lexington fedélzetén bejelentette, hogy Irakban véget értek a nagyszabású hadműveletek, mintegy mellékesen megemlítette Afganisztánt, hogy ott is.

II.3.: A különbségek

A fentiek alapján megállapítható, hogy az invázió szakaszában voltak a legnagyobb különbségek a két hadművelet (OEF ill. OIF) között. Ezen különbségek okai nagyrészt a terepből és az ellenálló erők milyenségéből eredeztethetők.

Afganisztánban a hegyes terep nagy segítséget nyújt már évezredek óta a megszálló hadak elleni harcban a helyieknek, nem volt ez másképp most sem. A városokból könnyűszerrel kiszorították a tálibokat, ez nem utolsó sorban a nyugati különleges erők jelenlétének köszönhető. Hevesebb ellenállásba a hegységek belső területein ütköztek. Itt voltak a tálibok kiképző bázisai, raktárai, a vezetők is itt rendezték be főhadiszállásaikat, miután a városokat elvesztették. A magashegyi barlangrendszerekben megbúvó tálibokat csak gondosan megtervezett, különleges erők által végrehajtott és levegőből is maximálisan támogatott tisztogató hadműveletekkel lehetett kisöpörni. Ezeknek ékes példái a fentebb említett nyolc nagy hadművelet (Tora Borát is beleszámolva). Jellemzően nem került sor nagy ütközetekre még a városokban sem. Ennek a tálibok által választott aszimmetrikus hadviselésén kívül az volt, hogy a városok „felvilágosultabb” lakossága nem szimpatizált a tálib rendszerrel, az amerikaiakat felszabadítókként üdvözltek.

Azonban hiába tartották stabilan kezükben a nagyobb városokat, az afgán nép döntő többsége kis falvakban élt a hegyek között (a mai napig is). Vidéken viszont még mindig a tálib milíciák és más hadurak gyakorolták a hatalmat a központi kormányzat gyengesége, ill. a NATO erők alacsony létszáma miatt. Éppen ezért jött létre a fentebb említett PRT-rendszer, de ez a tárgyalt időszakban még gyerekcipőben járt. Továbbá, ahol felállították az új közigazgatási szerveket, ott a mindent átható korrupció miatt az emberek inkább fordultak a fundamentalista iszlám törvények szerint élő és dolgozó tálibokhoz ügyes-bajos dolgaik intézésében. Ezek alapján elmondható, hogy vidéken a központi kormányzat szervei csak ott működtek kielégítően, ahol éppen NATO katonák jártak. Ahol nem tartózkodtak nyugati erők, ott a tálibok visszavették a vidék fölött az irányítást a nagyszabású és egyébként az ellenállóknak nagy veszteségeket okozó tisztogató műveletek ellenére is.

Ezzel szemben az iraki hadsereget egy hagyományos szárazföldi inváziós hadműveletben gyorsan megsemmisítették, és ezt követően szünet nélkül kellett áttérni a lázadó félkatonai erők ellen vívott harcra. Továbbá az ellenség nem a hegyek között, hanem a városok szívében, síkátorokban és nemegyszer a városok csatornáiban rejtőzött. Irakban a városokat kellett megtisztítani a felkelőktől, ezért az invázió után továbbra is szükség volt a nehézfegyverzetű alakulatokra, ezért a szövetséges erők gerincét továbbra is a reguláris erők (gépesített lövészek, tengerészgyalogság, páncélos alakulatok) alkották.

3. A MEGSZÁLLÁS

Ebben a fejezetben a sikeres inváziót követő megszállás különbségeit tárgyalom 2003. május 1-től egészen a hadműveletek csúcsát képező fordulópontokig. Ezek a fordulópontok nem esnek egy időbe a két hadszíntéren, hiszen Irakban a 2007-es évet tekintik a fordulat évének, addig Afganisztánban a mélypontot 2006-os esztendő jelenti, így azt vettem alapul. Ennek az oka, hogy ekkorra jutott el az afgán hadszíntér arra a szintre, hogy annyira háttérbe szorult az irakihoz képest, hogy az összeomlás fenyegette a teljes országot. A fő gondolati irányvonalat a hasonló célokért végrehajtott hadműveletek jelentik, és ezek különbségeire kívánok rávilágítani.

3.1. Irak

A már sokszor említett 2003. májusi Bush beszéd nem jelentette a harcok automatikus lezárulását. Irakban az invázióval szinte egy időben meg kellett kezdeni a klasszikus békeművelati feladatok ellátását, úgy, mint humanitárius segélyek szétosztása, fegyverek és a régi rendszer fontosabb személyeinek begyűjtése. Az iraki hadsereg felszámolása után nagyszámú fegyveres lázadó harcolt az országban. Ezek jelentős része azonban nem helyi felkelő volt, hanem vallási fanatikusok főleg Szíriából, Jordániából és Szaúd-Arábiából. A felkelők jelentős területeket uraltak az ún. szunnita háromszögben (Fallúdza-Tikrít-Ramádi). Ennek egyszerű oka az volt, hogy az itt élő szunniták közül származott Szaddám Husszein is, így az ő ideje alatt jelentős kedvezményeket kaptak, míg ez a rendszer bukásával megszűnt.

Fallúdza a felkelők központjává vált. 2004 elején a Blackwater civil biztonsági cég embereit rabolták el és végezték ki, míg februárban 50 fegyveres fényes nappal megtámadta a helyi rendőrkapitányságot. A NATO-nak nem volt bázisa a városban, a terület a 82. légiszállítású hadosztály ellenőrzése alá tartozott, de az ő erejükből csak a városon átmenő főút ellenőrzésére futotta. Februárra azonban a felkelők annyira fokozták tevékenységüket, hogy a 82-esek nem tudták biztosítani a városon át történő zavartalan közlekedést.

A helyzet megoldására 2004. április 5-én indult a Vigilant Resolve hadművelet. A főerőt, a 82-eseket március végére leváltó 1. tengerészgyalogos hadosztály alkotta.¹⁷ A tengerészgyalogosok először a várost nyugatról igyekeztek lezárni. 6-án számos Szíria felé menekülő felkelőt öltek meg. A lakosság ellenőrző pontokon át hagyhatta el a várost, de ezzel nem sokan éltek. A város elszigetelése után a tengerészgyalogosok benyomultak a városba.

¹⁷ Az alakulat eredeti megnevezése 1st Marine Expeditionary Force, de mivel hadosztály szintű kötelék volt, ezért hadosztály névvel találtam helyesnek a fordítást.

Négy területre osztották a várost az ellenállás várható mértéke alapján. A beépített környezet mindig a legbonyolultabb harctérnek számított. Ezt a körülményt tovább nehezítette, hogy a védők kiváló helyismerettel rendelkeztek, nagyszerűen használták a város alatti csatornahálózatot, továbbá, hogy a háborúzás legelemibb szabályait sem tartották be. Nagy nemzetközi felháborodást váltott ki, amikor az amerikaiak leromboltak egy mecsetet, de az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy az épületbe 40 felkelő fészkelte be magát, így az amerikaiak teljesen jogosan jártak el. Április 9-én azonban a civil áldozatok nagy száma miatt, az ENSZ nyomására felfüggesztették a hadművelet végrehajtását és a NATO erők kivonultak a városból.

Április végére a felkelők ismét megerősödtek annyira, hogy elzárják a Fallúdzsán átmenő főutat. Ezen felül folyamatos aknavető belövésekkel támadták a tengerészgyalogság bázisait. Az amerikaiak azonban nem tettek látványos válaszlépéseket. Mindennek a legfőbb oka az volt, hogy közeledett az elnökválasztás, és Bush elnök nem akart a kampány végére egy esetlegesen nagy veszteségekkel járó hadműveletet. Azonban az amerikaiak nem ültek tétlenül. Maximálisra fokozták a felderítő tevékenységet. A robotrepülőgépek (főleg Predator) valós idejű képet biztosítottak a felkelők minden mozdulatáról. Az amerikaiak tudomására jutott, hogy a felkelők legbefolyásosabb vezére Abu Musszab al-Zarkávi is a városban tartózkodik, így az ő elfogása is felkerült a legfontosabb feladatok listájára.

Novemberre minden készen állt a végrehajtásra. November 8-án, választások éjszakáján, nem sokkal a nyugati parti urnazárás előtt megkezdték a kijelölt alakulatok az el-Fadzsr¹⁸ hadművelet végrehajtását. 2-3000 felkelő állt szembe 15000 fő tengerészgyalogsággal.

Az ostrom kezdete előtt ismét lehetősége volt a lakosságnak, hogy elhagyja a várost, és ezt az emberek 70-90%-a meg is tette, hiszen már tudták, hogy mivel jár, ha megkezdődnek a harcok. Az amerikaiak megelőzően tanulmányozták az izraeli hadsereg beépített területekre vonatkozó harceljárásait, szabályzatait. Ezen felül minden egyes lövész századhoz rendeltek egy JTAC tisztet, akinek a feladata a légi támogatás igénylése, ill. koordinálása volt. Nagy számban alkalmaztak bulldózereket, a túl veszélyesnek ítélt épületeket inkább lerombolták, semmint, hogy katonákat küldjenek a megtisztítására (ezt az eljárást az izraeliektől vették át). A gyorsan mozgó felkelő csoportok ellen nagyszámú mesterlövész rajt alkalmaztak.¹⁹ További újdonság volt, hogy a PSYOPS csoportok a felkelők demoralizálásra hatalmas

¹⁸ A hadművelet eredeti neve Phantom Fury (fantom gyűlölet) lett volna, de az irakiak kérésére a reménykeltőbb el-Fadzsr, (hajnal) nevet kapta.

¹⁹ Ezek alkalmazásának szükségességét jól példázza, hogy a hadművelet alatt egy mesterlövész naponta átlag 31 embert ölt meg, ez óránként 4-5 likvidált ellenséget jelent. Forrás: <http://www.globalsecurity.org/military/ops/oif-phantom-fury-fallujah.htm> letöltve: 2012. 09. 16.

hangszórókból bömböltették a heavy metalt (főleg Metallicát). A felkelők előszeretettel alkalmaztak IED-eket. Az ezek okozta veszély csökkentésére a műszaki alakulatok láncfalpas felderítő robotokat vetettek be.

November 9-én reggel a városba benyomuló erők először az Eufrátesz hídjait foglalták el. Rögtön ezután az iraki 36. különleges műveleti zlj. a kórházat vette birtokba, ezzel biztosítva, hogy a felkelők ne kaphassanak rendes kórházi ellátást, de a város civil lakossága igen. A várost a légi felderítés adatai alapján folyamatosan lőtte a tüzérség, 17.00-ra megszűnt az áramellátás.

10-re Fallúdza 70%-át elfoglalták, de a délnyugati rész még hátra volt, és a legnagyobb számú felkelő ott tartózkodott. 11-én megtalálták a tengerészgyalogosok azt az épületet, amelyben a túszoikat kivégezték a felkelők, ugyanezen a napon lelőttek egy AH-1W Cobra-t.

13-ra 1000-nél több lázadót öltek meg, valamint 200 főt fogtak el. 15-én hajnalra már csak elszigetelt csoportok ellen folytak a harcok, de 16-án reggelre mindenhol elhallgattak a fegyverek. Az amerikaiak taktikája két igénynek az érdekes, kompromisszuma volt. Ez a két igény a saját veszteségek minimalizálása és a polgári áldozatok minél alacsonyabban tartása. Rengeteg esetben történt olyan, hogy az IED gyanús helyeket, helyiségeket egyszerűen felrobbantották, a túl veszélyesnek ítélt házakat pedig bulldózerekkel vagy harckocsikkal rombolták le. Minderre azonban csak akkor került sor, ha megbizonyosodtak, hogy civilek nem tartózkodnak az épületben.

Ennek meg is lett az eredménye, hiszen a saját veszteségek a városi harcoknál megszokottakhoz képest meglehetősen alacsonyak voltak. 38 amerikai katona halt meg (ebből 3 nem harcban) és 275 sebesült meg. Ezzel szemben a mértéktartó becslések szerint is 1200 lázadót öltek meg. A civil áldozatok azonban sajnálatosan magasak voltak, számukat nem tudták a becslések elfogadható korlátok közé szorítani.

A fallúdzsai siker azonban nem hozott azonnali és látványos eredményeket. Az lázadók tovább fokozták tevékenységüket. Ezzel párhuzamosan tovább folytak a tisztogató műveletek, ezek során fegyvereket és egyéb hadianyagot gyűjtöttek be, ill. lázadó gyanús személyeket fogtak el. A megtisztított területekre járőröket küldtek a nagyobb állandó bázisokról. Azonban nem volt olyan járőr, amelyet ne támadtak volna meg. Ezen időszak legnagyobb szabású hadművelete az Operation Lightning volt. 40000 fős koalíciós haderő hajtotta végre, melyben először voltak többségben az iraki erők. A hadművelet célja a Bagdad környéki felkelő erők semlegesítése volt. A hadművelet volt a Bagdad biztonságának megerősítésére indított műveletsorozat első és legnagyobb láncszeme. 2005 októberére sikerült is kiszorítani a

lázadókat az Eufrátesz völgyéből, de ennek súlyos ára volt: októberben elesett a kétezredik amerikai katona is az OIF kezdete óta.

2005 október 1-én indult a szíriai határtól mindössze 12 km-re lévő Szada városában az Operation Iron Fist. Ez volt az első hadművelet, amely nem az Eufrátesz völgyében lévő felkelő erők ellen irányult. Itt egy Fallúdza jellegű hadművelet bontakozott ki. Gyakorlatilag újra be kellett venni a várost. De ellenben Fallúdzával, itt október 6-ra sikerült kivívni a teljes sikert.

A folyamatos tisztogató műveletek hatására Bagdad környékén és az Eufrátesz völgyében jelentősen lecsökkent az erőszakos cselekmények száma, de a felkelőket kiszorítani nem sikerült teljesen. Ezt kitűnően illusztrálja Haditha esete is. Haditha az Eufrátesz mentén fekvő közepes méretű város, a Szíriába menő főútvonal halad rajta keresztül. Ennek köszönhetően nagy számú lázadó erők tartózkodtak a városban, de sok helyi is csatlakozott hozzájuk. Itt történt meg november 19-én az ún. Hadithai incidens, amikor egy IED támadás után a tengerészgyalogosok a vélt támadóikat üldözve 24 civil lakost öltek meg, főleg nőket és gyermekeket.²⁰

2006-ban tovább folytatódtak a tisztogató akciók. Továbbra is a nyugat felől beszivárgó dzsihádisták alkották a fegyveres felkelők legnagyobb részét, ezért továbbra is a szír határ környéki települések lázadóktól való megtisztítása és a Bagdadot Szíriával összekötő út ellenőrzése volt a NATO erők fő feladata. A harcok nem vesztettek intenzitásukból, az ENSZ szakértői szerint 2006 nyarán naponta átlag 100 iraki civil halt meg.²¹ Ezen áldozatok nagy részét azonban az IED-k okozták, nem pedig a koalíciós erők, így a felkelők civil bázisa rohamosan csökkent, egyre többen kezdtek kételkedni abban, hogy valóban a jó ügyért harcolnak a lázadók. 2006 nyarának jelentős sikere, hogy június 7-én légicsapás áldozata lett Abu Musszab al-Zarkawi a felkelők ikonikus vezéralakja. Ennek ellenére a hadművelet nem mutatott javuló tendenciát. Az erőszakos cselekmények száma nem csökkent. Azonban az elsődleges célponttá ár nem csak a NATO csapatok váltak, hanem a síita és szunnita milíciák egymás ellen is hajtottak végre támadásokat (elsősorban autóba rejtett pokolgép és öngyilkos merényletek). Ez a helyzet polgárháború közeli állapotokat eredményezett. Az ENSZ becslése szerint 2006-ban 34000 iraki civil lett erőszakos cselekmények áldozata.

Erre válaszul tanulmány készült az OIF-ről, amely a *The Way Forward – A New Approach* című jelentéssel zárult. Ez a jelentés rávilágít arra, hogy Irakban nem sikerült jelentősen

²⁰ A munkámnak nem feladata az incidens körülményeinek boncolgatása, csupán a harcok hevességének illusztrálására használtam fel.

²¹ Forrás: <http://usiraq.procon.org/view.resource.php?resourceID=000670> letöltve: 2012. 10. 01.

javítani a biztonsági helyzetet, az ország az összeomlás szélére sodródott, ha a koalíciós erők stabil és biztonságos Irakot szeretnék, akkor jelentős csapaterősítésekre lesz szükség.

3.2. Afganisztán

Bush elnök május 1-i bejelentése előtt, gyakorlatilag a Tora borai hadművelet óta hasonló jellegű műveletek folytak az országban, mint május 1. után. A fő cél továbbra is a tálib vezetők elfogása és/vagy megölése, valamint a lakosság kezében lévő fegyverek begyűjtése, ill. a felkelők fegyverraktárainak felszámolása volt. Mivel a tálibokat már 2001 végére kiszorították a városokból, ezért az elkövetkező műveletek jelentős hányadát nehezen járható magashegyi terepen, kis falvakban kellett végrehajtani. Ennek egyenes következménye, hogy a további műveletekben sem vethettek be jelentős méretű nehézfegyverzetű erőket, hanem továbbra is a hegyivadász, légi mozgékonyaságú, ill. a különleges erők viselték a harcok súlyát. Még inkább felértékelődött a közvetlen légi támogatás (CAS) és az azt koordináló katonák (JTAC) jelentősége. A következőkben néhány nagyobb hadművelettel kívánom illusztrálni a vizsgált időszak fő célkitűzéseit és azoknak a megvalósítását.

Operation (továbbiakban Op.) Warrior Sweep: 2003. 07. 23-án indult. Jelentősége abban rejlik, hogy ez volt az első olyan művelet, amelyben az újjászervezett afgán fegyveres erők (jelen esetben az Afgán Nemzeti Hadsereg = Afghan National Army = ANA) is részt vettek, ebben a műveletben 6 századnyi erővel. Rajtuk kívül a 82. légi szállítású ho. 505. ezd. 3. zlj. és az 504. ezd. 3. zlj-nak egy százada (összesen 600 ejtőernyős), ill. az olasz Task Force Nibio 3000 katonája alkotta a hadművelet főerejét. A hadművelet a délkelet afganisztáni Ayubjkhel völgyben zajlott. A völgy azért vált fontossá, mert az Anaconda hadművelet idején a tálibok ide tették át utánpótlási bázisaikat, ill. a tálibok egyik előszeretettel használt közlekedési útvonala húzódott a völgyön keresztül. A művelet első két hetében végigjárták a völgyet, de semmit sem találtak a NATO erők. Hírszerzési jelentések szerint nagyszámú tálib erők tartózkodtak a völgyön kívüli falvakban, akik a koalíciós erők völgybe történő behatolása előtt, vagy közvetlenül utána hagyták el a völgyet. Ez a tény rávilágított az ANA csapatokkal történő együttműködés egyik legfőbb problémájára, miszerint nem szabad feltétel nélkül megbízni az afgán állami szervekben, mert rengeteg információt adnak ki a táliboknak. Mindezek után természetesen az akciókat már csak az amerikai és olasz erők hajtották végre. A végrehajtás a gyakorlatban úgy nézett ki, hogy kis alegységeket helikopterrel raktak ki azokon a területeken, ahol a hírszerzési jelentések szerint tálibok ill. hadianyag rejtékhelyek voltak találhatóak, rajtaütésszerűen átvizsgálták a célterületet, a talált hadianyagot megsemmisítették, a foglyokat pedig magukkal vitték. A fellelt hadianyagok

megsemmisítését nagyrészt a 82. légi szállítású ho. 307. műszaki zászlóalja hajtotta végre. A hadművelet 2003 szeptemberéig tartott, amikor az utolsó völgy melletti falut is átvizsgálták.

A Warrior Sweep mintájára 2003. 08. 12-én szintén a 82. légi szállítású ho. végrehajtotta a Mountain Sweep hadműveletet. Ez volt az első olyan művelet, amelyben civil specialisták is részt vettek, főként CIMIC és HUMINT tevékenységi köröket láttak el.

Ezen időszak leghevesebb ütközete az Op. Mountain Viper nevéhez fűződik. Ez a hadművelet 2003 őszén indult Dachopan város körzetében Zabul tartomány déli részén és egy egész hadművelet sorozattá nőtte ki magát. A részt vevők között ott találjuk ismét az ANA erőit, de a fő erőt továbbra is a NATO csapatok adták, jelen esetben az Amerikai Egyesült Államok Különleges Műveleti Parancsnoksága (USSOCOM) alá tartozó, részletesebben meg nem nevezett alakulatok, valamint a 10. hegyi ho. egyes századai. A különleges erők hatékonyságát jól jelzi, hogy saját veszteség nélkül 70-100 tálibot öltek meg. 2003 októberére az eredetileg meghatározott műveleti körzetben a tálib erőket felszámolták ill. Kandahár felé szorították.

Ez a 2003. dec. 12-én megindult Op. Avalanche idején csúcsosodott ki. A tálibok ugyanis nem tudtak tovább menekülni Kandahár felé, mert az utakat lezárták a koalíciós erők, így csak kis hegyi ösvényeket használhattak, de a felkelők nagy része ekkor még helyi volt és nem szívesen hagyta el a szülőföldjét. Döntő műveletnek szánták az Avalanche-ot, mivel esély nyílt a délkeleti országrészben a felkelők megsemmisítésére. Azonban a várt eredmények elmaradtak. Súlyosan alábecsülték a tálibok mozgékonyosságát, mindössze 10 felkelőt öltek meg és 100 főt fogtak el. A hadművelet kezdőnapján Kofi Annan, akkori ENSZ főtitkár, beszédében arra hívta fel a figyelmet, hogy ha nem sikerül megerősíteni a biztonsági helyzetet Afganisztánban, akkor az elkezdődött újjáépítés elkerülhetetlenül kudarcba fullad.

A tisztogató hadműveletek során minden esetben hatalmas mennyiségű fegyvert, lőszert és egyéb hadianyagot találtak a koalíciós erők. Erre kiváló példa a 2004 januárjában végrehajtott Mountain Blizzard hadművelet, amely alatt 1731 járőrt és 143 rajtaütést hajtottak végre. Ezek során 22 felkelőt öltek meg, valamint lefoglaltak 3648 rakétát (főleg BM-21-es és helikopterek UB blokkjainak a rakétáit), 3202 aknavető gránátot, 2944 RPG gránátot, 3000 puska lőszert, 2232 gyalogsági ill. harckocsi elleni aknát, valamint AK lőszert tízezres nagyságrendben. Mindezek a számok ékes bizonyítékai annak, hogy a tálibok két és fél évvel a háború kezdete után is milyen hatalmas hadianyag tartalékokkal rendelkeznek.

Az afganisztáni műveletek következő lépcsőjét a 2004. 03. 13-án indult Op. Mountain Storm jelentette. Ez volt az első olyan hadművelet, amikor széleskörű együttműködést kerestek a helyi vezetőkkel. A cél továbbra is a fegyverek begyűjtése, valamint a tálib

fegyverek kiszorítása és/vagy megsemmisítése volt, ezáltal erősítve a biztonságot. Ez volt az addigi legnagyobb szabású hadmozdulat, összesen 13000 katona vett részt benne és Afganisztán déli, délkeleti, ill. keleti határ menti tartományaira terjedt ki.

A következő években számtalan hasonló célú és lefolyású hadműveletet hajtottak végre a koalíciós erők, de átütő sikert nem tudtak elérni. Ennek sokrétűek az okai. Az afgán lakosság nem mindenhol szimpatizált a NATO erőkkel, sőt a pastuk lakta területek egyenesen támogatták a tálib harcosokat. Az ANA és az ANP erői nem voltak megbízhatóak, harcértékük pedig eléggé tág határok között mozgott. Voltak köztük még a szovjetek elleni háború veteránjai is, de egyszerű vidéki földművesek is, akik csak télre álltak be, mivel kaptak pénzt és ellátást, amint azonban eljött a tavasz és a mezőgazdasági munkák ideje, egyszerűen hazamentek. De a legfontosabb ok az volt, hogy egyszerűen sosem volt elegendő NATO katona az országban. A megtisztított területeket nem tudták megtartani, így azokat újra és újra el kellett foglalni. 2006 júniusában a déli tartományokban a NATO csapatok szinte teljesen elvesztették az ellenőrzést az események fölött. Az IED támadások száma megnégyszereződött a 2005 júniuséhoz képest: 27-ről 139-re nőtt.²² Ez a helyzet 2006 év végére azt eredményezte, hogy az afgán központi kormány csak a nagyobb városokat uralta, az őket támogató NATO erők pedig gyakorlatilag csak a saját bázisaik közvetlen környezetét tudták ellenőrzésük alatt tartani. Afganisztán az összeomlás szélére jutott.²³

3.3. Különbségek

Elsőre nagy hasonlóságot lehet felfedezni a két országban lezajló hadműveletek között. Mindkét esetben a gerilla harcmodorú felkelők ellen vívott aszimmetrikus háború jellemzőivel találkozhatunk. Azonosak a célok, a feladatok. Stabilizálni a helyi demokratikus kormányt, begyűjteni a lakosság kezén lévő fegyvereket, kiszorítani a felkelőket az országból. Ezen célok eléréséhez mindkét országban jellemzően tisztogató, területátvizsgáló jellegű hadműveleteket hajtottak végre, azonban teljesen más környezetben.

Irakban szinte minden esetben lakott településeken kellett a felkelők ellen harcolni. Miután a felkelők rájöttek, hogy nyílt harcban a koalíciós erők kiképzettségben, fegyelemben, tüzérőben és szervezettségben is felettük állnak, nagy hangsúlyt fektettek az IED-támadásokra. Azonban majdnem minden esetben az IED elműködése után kézi fegyverekkel is tüzet nyitottak az NATO erőkre. A megtámadott NATO erők (de leginkább a USMC

²² Forrás: <http://www.cfr.org/afghanistan/us-war-afghanistan/p20018> letöltve: 2012. 10. 03

²³ A fejezetben található hadműveletek ismertetéséhez a következő forrást használtam fel: <http://www.globalsecurity.org/military/ops/enduring-freedom-ops.htm> letöltve: 2012. 10. 02.

alakulatai) azonban általában gyorsan és fegyelmezetten reagáltak a támadásra és szinte azonnal a támadók nyomába eredtek. Ez sokszor sikert is eredményezett, a támadókat gyorsan elfogták ill. megölték, de magas volt annak a kockázata, hogy nem az igazi támadókat ölik meg, ennek ékes példája a Hadithai incidens. Az agresszív amerikai taktikára válaszul a felkelők többször csellel behúzták a katonákat egy jól előkészített csapdába, így a koalíciós erőknek tilos volt a támadóikat üldözőbe venni, ez azonban még jobban felbátorította a lázadókat.

Afganisztánban ezzel szemben a nagyobb lakott településeket szinte azonnal sikerült biztosítani a NATO erőinek. A tálibok a terepet kihasználva, a magashegyi területen leltek menedékre. Ezért Irakkal ellentétben nem került sor városokban végrehajtott hadműveletekre, továbbra is csekély szerepet játszottak a nehéz fegyverzetű csapatok, kivéve a hegyivadász és ejtőernyős magasabb egységekhez beosztott tüzér alegységek. Kezdetben itt is nagyobb tisztogató műveletekkel próbálták kiszorítani a lázadókat az egyes tartományokból. Ezekkel azonnali sikereket értek el, a tálibok elhagyták a területet és emellett minden esetben hatalmas mennyiségű fegyvert, lőszert és egyéb hadianyagokat zsákmányoltak. Azonban ezek a sikerek nem voltak hosszú életűek. A megtisztított területeket nem tudták ellenőrzés alatt tartani elsősorban azért, mert nem tudtak elég sűrűn járőröket küldeni. Ennek az oka is a terepben keresendő, valamint abban, hogy sosem állt rendelkezésre elegendő katona.

Megállapítható tehát, hogy a két országban merőben más körülmények között kellett továbbra is harcolnia a koalíciós erőknek. Ezeket az eltéréseket elsősorban a terep okozta és csak másodsorban az ellenállók tevékenysége. A terep azonban rányomta bélyegét a NATO erők harcmódorára is. Míg Irakban konvencionális alakulatok hajtották végre a műveletek túlnyomó részét, addig Afganisztánban elsősorban a terep miatt ez a különleges műveleti, légi mozgékonyságú és hegyivadász csapatokra hárult. Az bevetett csapatok összetételéből egyenesen következik a módszerek különbsége. Irakban hagyományos területátvizsgálásra ill. városi harcokra került sor, míg Afganisztánban sokkal nagyobb számban hajtottak végre rajtaütéseket és vállalkozásokat.

Az eredmények azonban arra a következtetés levonására készítették a döntéshozókat, hogy a vizsgált időszak végére egyik országban sem vezettek eredményre a NATO erőfeszítései, így mindenképpen új stratégia kidolgozására volt szükség.

4. AZ ÚJ IRÁNY

Az előző fejezet végén utaltam az új stratégia szükségességére. Mivel az USA-nak nem volt elegendő katonája, hogy mindkét hadszíntéren kialakítsa a kellő létszámfölényt, a NATO tagállamok pedig nem tudtak és nem is voltak hajlandóak több katonát vezényelni a hadműveleti területekre, ezért fontossági sorrend felállítása vált szükségessé. Magyarán, melyik országban legyen rend előbb. A geopolitikai helyzete miatt Irak került előre, míg Afganisztánban egyelőre nem növelte a NATO számottevően az erőfeszítéseit.

Ebben a fejezetben megvizsgálom a két országban folyó harctevékenységet az új stratégia kidolgozásától kezdve Irakban a teljes amerikai csapatkivonásig, míg Afganisztánban egészen napjainkig.

4.1. Irak

Az előző fejezetben említett tanulmány hatására Bush elnök nagyszabású csapaterősítést jelentett be. Még mielőtt azonban az első erősítésként küldött amerikai katona megérkezett volna, hasonló jelentőségű, de inkább formális esemény történt. 2006. december 30-án emberiség elleni bűntettek elkövetésében bűnösnek találták és felakasztották Szaddam Husszeint.

2007. január 10-én Bush elnök bejelentette hivatalosan is, hogy nagy létszámú katonát küld Irakba erősítésként, valamint a már kint tartózkodó alakulatok közül többnek is meghosszabbították a vezénylését (többek között a teljes 1. tengerészgyalogos hadosztálynak). Öt dandárt vezényeltek a US Army kötelékéből Bagdad és környéke biztonságának megerősítésére, 2 tengerészgyalogos dandár Anbar tartományba került, ahol a helyi al-Kaida erők elleni harcban kellett részt venniük. Minden beérkező erősítéssel együtt tavaszra 160000 főre nőtt az Irakban szolgáló koalíciós erők létszáma. Ez a nagyszabású művelet az amerikai sajtótól a „The Surge” elnevezést kapta.

Azonban a siker nem következett azonnal. Februárban Bagdadban 130 civilt ölt meg egy öngyilkos merényletű bombája, márciusban Fallúdzsában és Ramadiban a lázadók három klórgázzal teli teherautót robbantottak fel sok száz embert sebesítve meg, áprilisban pedig 200 embert halt meg öngyilkos merényletű időben összehangolt bombatámadásaiban Bagdadban. Mindezek a merényletek nem a NATO erők ellen irányultak, hanem a síita és szunnita felek egymást terrorizálták általuk. Mielőtt gyakorlatilag polgárháború alakult volna ki, az amerikaiak salamoni döntést hoztak: fallal választották el Bagdad síita és szunnita részeit egymástól.

Októberre 170000 fős létszámmal voltak jelen a NATO és szövetséges erők az országban. Ez volt a csúcs. Szintén október volt az első hónap, amikor a civil halottak száma először mutatott csökkenő tendenciát. Augusztus 29-én Mogtada al-Sadr síita imám fél éves fegyverszünetet hirdetett a saját irányítása alatt álló Mahdi Army nevű milícia és a NATO, valamint a szunnita erők között. December 17-én a britek átadták Bászra tartománynak és magának a városnak az ellenőrzését az iraki biztonsági erőknek. A harcok hevéssége azonban alig csökkent. Ezt jól jelzi, hogy 2007-ben halt meg a legtöbb amerikai katona, szám szerint 889.

A konszolidáció jeleként 2008 januárjában az iraki parlament elfogadta azt a törvényt, mely értelmében a volt Baath párt tagjai is újra vállalhatnak munkát az állami szerveknél beleértve a rendőrséget és a hadsereget is. Február 22-én al-Sadr imám meghosszabbította a fegyverszünetet, de márciusban Maliki miniszterelnök parancsot adott a milícia felszámolására, mivel a tűzszünet nem érte el célját. A legsúlyosabb harcokra Bászrában került sor, sajnos több száz civil is meghalt a harcokban, nagy részük azonban nem a járulékos károkozás, hanem etnikai tisztogatások áldozata lett. Március 24-én meghalt a négyezredik amerikai katona is, a harcok nem szűntek meg teljesen. Júliusban David Patraeus tábornokot, akit az amerikai sajtó a sikerek egyik fő kovácsának tartott, kinevezték a USCENTCOM parancsnokává, így a MNF-I (Multi National Forces Iraq) parancsnoka Ray Odiaro tábornok lett.

Szeptemberben újabb nagy sikert könyvelhettek el az amerikaiak. Átadták Anbar tartomány ellenőrzését az iraki erőknek, miután sikeresen kiszorították onnan a felkelőket. Ez a tartomány azért különösen nagy jelentőségű, mert egy évvel ezelőtt még ez számított az al-Kaida iraki fellegrvárának.

Novemberben az iraki parlament megegyezett az amerikai kormánnyal hogy 2011 végére a NATO és szövetséges csapatok elhagyják Irakot.

2009 januárjában az iraki erők vették át a megerősített bagdadi „zöld zóna” felett is az ellenőrzést. Márciusban Obama elnök bejelentette az amerikai csapatkivonás menetrendjét. Ennek értelmében 2010 nyarára már csak 35-50000 amerikai katona marad az országban, a harcoló csapatokat pedig teljesen kivonják. Május 1-én az utolsó brit katona is elhagyta Irakot, augusztus 19-én pedig az összes nem amerikai koalíciós erő is távozott az országból.

A harcok intenzitása jelentősen csökkent. Már alig került sor erőszakos cselekményekre, de az iraki biztonsági erőknek még akadt dolguk. Októberben két autóba rejtett pokolgép robbant fel a bagdadi „zöld zónán” belül 155 ember halálát okozva. Ezzel együtt azonban az

iraki erők stabilan kézben tartották az országot, így a NATO erők kivonása menetrend szerint folytatódhatott.

2010. augusztus 31-én az utolsó amerikai harcoló alakulat is elhagyta Irakot. Ezzel hivatalosan is véget ért az Iraki Szabadság hadművelet már csak kiképző és összekötő feladatú alakulatok maradtak az országban. Az új művelet az Op. New Dawn nevet kapta. A cél továbbra is a teljes ellenőrzés átadása. A kitűzött célokat sikerült a meghatározott időpontokban elérni, mivel a felkelőket szinte teljesen sikerült legyőzni, így 2011. december 31-én minden amerikai katona elhagyta Irakot.

4.2. Afganisztán

A tarthatatlan állapotok stratégiaváltásra készítették a NATO-t. Mivel nem volt elég katonája az USA-nak, hogy egyszerre Irakban és Afganisztánban is kellő létszámmal jelen legyen, a többi NATO tagállam pedig nem volt hajlandó számottevően növelni a létszámot, ezért csak egyetlen út maradt, hogy több katonát teremtsenek elő. Az afgán fegyveres erőket kell olyan szintre hozni, hogy komoly szerepet tudjanak vállalni a harcokban. Ennek érdekében a már működő PRT-k mellé 2008 elején létrehozták az OMLT-k, azaz a Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csapatok = Operational Mentoring and Liaison Team-ek rendszerét. Ezek feladata az afgán erők felkészítése, kiképzése és harcban történő mentorálása, műveleti tanácsadás volt. Létrehoztak az ANA-val foglalkozó katonai és az ANP-vel foglalkozó rendőri OMLT-eket. Az OMLT-k létrehozása azonban már korántsem az Enduring Freedom feladatkörébe tartozott. Ezekért az ISAF volt a felelős. További változást jelentett, hogy a 2006 ápr. 14-i Op. Mountain Lion után már nem indítottak nagyszabású hadműveletet. A tisztogató jellegű klasszikus békeműveleti tevékenységet az ún. outpostok (OP) rendszere váltotta fel. Ezt az a tény eredményezte, hogy a felkelőktől megtisztított területeket nem tudták a nagyobb bázisokról kiküldött járőrökkel ellenőrzés alatt tartani, mivel a terep nehezen járható, és katona is kevés volt. Ezért a már megtisztított területeken az uralgó magaslatokra, a fontosabb útvonalak közelébe kisebb alegységek által üzemeltetett (minimum egy szakasz) outpostokat telepítettek. Innen küldtek ki a környező terület ellenőrzésére (nem messzebb, mint egy napi megtett út távolságra) járőröket, valamint ezek az outpostok járőrbázisul is szolgáltak a nagyobb bázisokról kiküldött nagyobb létszámú járőröknek.

Az outpostok egyértelmű előnye az, hogy a közvetlen és folyamatos jelenlétet nagyobb területre sikerült kiterjeszteni. Azonban ettől még nem állt rendelkezésre több katona, az

állomány leterheltsége nőtt, továbbá nehezebb volt ellátni utánpótlással a szétszórt kis outpostokat, ill. szükség esetén nehezebb volt erősítést juttatni a megtámadott outposthoz.²⁴

A módszerek és eljárások változása nem vezetett a helyzet gyökeres javulásához. 2007 májusában közös összhaderőnemi művelet keretében megölték Dabullah mullah-t, a Helmand tartományban harcoló felkelők vezérét. Ennek ellenére ez a tartomány sem lett békésebb. A harcok hevességére jellemző, hogy 2008 augusztusában Hamid Karzai elnök arról beszélt, hogy a koalíciós erők nem képesek szavatolni az afgán nép biztonságát. Mindennek a közvetlen oka az volt, hogy augusztus 22-én egy amerikai AC-130-as több tucat civilt ölt meg téves azonosítás miatt Herat tartományban.

Jól látható tehát, hogy az új módszerek és eljárások nem hoztak átütő sikert. Mindenképpen csapaterősítésre volt szükség, azonban az elnökválasztásig nem történtek lépések az ügyben. A frissen hivatalába beiktatott Barack Obama egyik első intézkedéseként 2009. február 27-én 17000 fős erősítésről hozott döntést.²⁵ Ebben a nyilatkozatban megerősítette, hogy immáron Afganisztán a terrorizmus elleni háború fő frontja. Továbbá Robert Gates védelmi miniszter arra figyelmeztetett, hogy a NATO túl távoli és általános célokat tűzött maga elé, amelyek nem megvalósíthatók, ezért a rövidebb távú célok megvalósítására kell törekedni. Ezek közül legfontosabbnak azt nevezte meg, hogy meg kell állítani a felkelők Pakisztánból történő ellátását és erősítését.

Március 27-én bejelentette a Fehér Ház az új amerikai afgán-stratégiát. Ebben a legfőbb célként lett megnevezve az al-Kaida kiszorítása Pakisztánból és Afganisztánból, mivel az új elgondolás szerint ez az alapvető feltétele a régió stabilizálásának.²⁶ Tetten érhető az új stratégiában egy új elv, miszerint a harci feladatokat fokozatosan át kell adni az afgán félnek, míg az ISAF erők egyre inkább ezek kiképzésére, felkészítésére kell, hogy koncentráljanak. Ennek értelmében még márciusban újabb 4000 katonát vezényeltek az amerikaiak Afganisztánba, de az ő feladatuk már nem a tálibok elleni harc, hanem az afgán biztonsági erők kiképzése volt. Áprilisban az amerikai stratégiaváltást követve a többi NATO tagállam is vállalta, hogy összesen további 5000 katonát küld az országba szintén az afgán erők kiképzése, felkészítése céljából. Az új stratégia megvalósításához új parancsnok is kellett, ezért az Afganisztánban harcoló amerikai csapatok élén David D. McKiernan tábornokot a különleges műveleti specialista Stanley A. McChrystal tábornok váltotta fel.

²⁴ Az outpostok helyzetét kitűnően mutatja be a Restrepo c. dokumentumfilm.

²⁵ http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Statement-by-the-President-on-Afghanistan/ letöltve: 2012. 10. 05.

²⁶ <http://www.cfr.org/pakistan/white-paper-interagency-policy-groups-report-us-policy-toward-afghanistan-pakistan/p18959> letöltve: 2012. 10. 05.

Mindezek után az új stratégia végrehajtása következett. A kritikus első lépést a 2009. július 1-én Op. Khanjar (Kardcsapás hadművelet) jelentette. A hadművelet célja, hogy megtisztítsa a táliboktól az eddig a fellegvárúknak számító Helmand tartományt. Helmand tartomány a britek felelősségi körzete volt, de nem tudták ellenőrzésük alatt tartani, mert túl kevesen voltak. Azonban most először rendelkezésre állt elegendő erő az átvizsgált terület megtartásához: a hadműveletben 4000 amerikai tengerészgyalogos vett részt (túlnyomórészt a 2. tengerészgyalogos expedíciós dandár kötelékéből) 650 afgán katonával és rendőrrel kiegészítve. Lawrence D. Nicholson dandártábornok a művelet megbízott parancsnoka szerint ez egy teljesen más akció, mint az előzőek. A tengerészgyalogosok nem a tálibok levadászására koncentráltak, hanem a civil lakosság és a tálib erők elkülönítésére, ill. a helyi kormányzati szervek normális működésének visszaállítására. A helyi lakosság nem szimpatizált a tálibokkal, akik mostanra nem is helyiek, hanem Pakisztánból átszivárgó dzsihádisták, vagy egyszerű bűnözők, de bizalmatlanok voltak az ISAF erőkkel szemben is főleg a túl magas járulékos károkozás miatt. Nicholson dandártábornok hangsúlyozta, hogy ez egy kiváló alkalom arra, hogy visszaállítsák a helyiek bizalmát, ezért különösen ügyelnek a katonák a járulékos károkozás elkerülésére.

A hadművelet végrehajtása mondhatni a szokásos forgatókönyvet követve indult. A tengerészgyalogosokat időben egyszerre, a kora hajnali órákban, több ponton helikopterekkel rakták ki a Helmand folyó völgyében több fontosabb város közelében, ill. észak felől harcjárművek támogatásával nyomultak be a gépesített lövész alakulatok. Jelentős ellenállással nem találkoztak a hadművelet végrehajtása során. De az eddigiekkel ellentétben nem tekintették kudarcnak azt, hogy csekély számú lázadót sikerült megölniük. Ahogy Nicholson dandártábornok fogalmazott tisztjeinek: „Nem abban mérjük az önök sikerét, hogy hányszor lötték el az aznapi javadalmazás löszert... Sok teát fognak meginni, sok kecskét fognak megenni, sok emberrel fognak megismerkedni. De ezért vagyunk itt.”²⁷ A megtisztított területekre a nagyobb falvak közé outpostokat telepítettek a tengerészgyalogosok, mivel az amerikaiak joggal tartottak attól, hogy a tálibok előbb-utóbb megpróbálják visszaszerezni befolyásukat egykori fellegváruk fölött.

Habár a britek a tartományi főváros Lashkar Gah környékén súlyos harcokba keveredtek a felkelőkkel, a hadművelet sikerrel zárult. A tálibok elvesztették az ellenőrzést a számukra egyik legfontosabb tartomány fölött. Az új stratégia további megvalósulását jelezte, hogy

²⁷ Eredeti nyelven: http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/07/01/AR2009070103202_2.html?hpid=topnews letöltve: 2012. 10. 05.

2009 augusztusára az év eleji 37000-ről 68000-re nőtt az országban harcoló amerikai erők létszáma.

A Khanjar precedenst teremtett a jövőben végrehajtandó hadműveletek számára. 2009-ben további kisebb méretű, de hasonló jellegű akciókra került sor. Volt ahol alig ütköztek ellenállásba, de volt olyan város (pl. a szintén Helmand tartománybeli Marjah) amelyiket több napig tartott megtisztítani a felkelőktől és az IED-ktől. Az új stratégia megvalósításának teljes feltételrendszere azonban csak 2009. december 1-én jött létre. Ekkor jelentette be televíziós beszédében Obama elnök, hogy további 30000 katonát küld az USA Afganisztánba. Ugyanebben a beszédében²⁸ szólt először a kivonulás várható menetrendjéről, miszerint 2011 júliusában meg kell kezdeni a csapatok létszámának csökkentését.

2010 februárjában ismét Helmand tartományban zajlottak a legsúlyosabb harcok. Az Op. Moshtarak (dari szó, jelentése: együtt) végrehajtás azért vált szükségessé, mert a tálibok megpróbálták visszaszivárogni a már megtisztított területekre. A hadművelet jelentősége abban rejlik, hogy ez a tartományban az első nagyobb művelet, amely során a legmesszemenőbbekig figyelembe veszik a helyi vezetés tanácsait, kéréseit, ezáltal is a bizalmat építve bennük az ISAF erők iránt.

2010. június 23-án McChrystal tábornokot az iraki győztes David Petraeus tábornok váltotta fel az Afganisztánban szolgáló amerikai csapatok élén. Habár hivatalosan a fehér Ház nem ismerte el, McChrystal eltávolításában közrejátszott egy bizonyos Rolling Stone cikk, amelyben kritikusan nyilatkozik az Obama-adminisztrációról. Azonban tény, hogy a háború új korszakba érkezett, új szemléletmódú emberre volt szükség, és erre a feladatra keresve se találhattak volna jobb embert, mint Petraeus, aki 2007-től Irakban volt az amerikai erők parancsnoka és sokak szerint neki köszönhető, hogy az amerikaiak sikerre vitték az ottani stratégiájukat.

A harcok jellege megváltozott. Sokkal kevesebb nyílt fegyveres támadás érte az ISAF erőket, míg egyre több IED-vel találkoztak. Egyre nagyobb szerepet kaptak az ANA és ANP erők. Egyre többször fordult elő olyan, hogy az átvizsgálandó falut kívülről biztosították az ISAF katonák, míg magát a konkrét átvizsgálást vegyesen afgánokból és koalíciós katonákból álló alegységek hajtották végre. A tálibok tevékenységüket egyre kevésbé az ISAF és ANA erők ellen hangolták, inkább az ENSZ, a Vörös félhold (a Vöröskereszt muzulmán megfelelője) és egyéb civil szervezetek ellen hajtottak végre támadásokat. Az aktivistákat elrabolták vagy a helyszínen megölték, az általuk szétosztandó segélyeket elrabolták és ők

²⁸ Eredeti nyelven: <http://www.cfr.org/pakistan/obamas-address-nation-way-forward-afghanistan-pakistan-december-2009/p20871> letöltve: 2012. 10. 05.

osztották szét, így próbálva meg növelni a népszerűségüket. Mindezek ellenére a biztonsági helyzet, ha lassan is, de javulni kezdett. Egyre nagyobb szerepet játszottak a műveletekben az afgán biztonsági erők. Létszámuk gyarapodása mellett a minőségi oldal is fejlődni kezdett, habár a rendőrökkel még mindig sok probléma volt. Ezen az ISAF erők sehogyan sem tudtak változtatni, Afganisztánban hagyományosan mindennek és mindeninek meg van az ára.

A javuló tendenciák hatására 2010 novemberében a liszaboni NATO csúcson a tagállamok megállapodtak az afganisztáni csapatkivonás menetrendjéről. Ennek értelmében 2011 júliusában a stabilabb régiókban el kell kezdeni a felelősség átadását az afgán nemzeti biztonsági erőknek és 2014 végére az egész országban az afgán szerveknek kell az országot ellenőrizniük.

A csapaterősítések elérték céljukat. Ezt jól jelzi, hogy Obama elnök 2011. június 22-én bejelentette, hogy a 2009-ben erősítésként küldött 30000 katonát 2012 nyaráig kivonják az országból.

2011. október 7-én tíz éve tart a háború. Habár a biztonsági helyzet javult, az ország korántsem mondható stabilnak. Legutóbb a 2012 nyarán napvilágot látott Mohamedet gyalázó amerikai film miatti tüntetések állították komoly kihívás elé az afgán biztonsági erőket, amelyet ne valószínű, hogy meg tudtak volna oldani az ISAF segítsége nélkül. Az ISAF 2012 januárjában 130000 főt számlált, ebből 90000 amerikai. Ezen erők nagy része a még mindig instabil déli és keleti régiókban található. Ebből egyenesen következik az, hogy a felkelők az északi tartományokba tették át tevékenységük súlyát destabilizálva ezeket az eddig nyugodtnak számító területeket. Ez számunkra azért fontos, mert az északi Baghlan tartományban végzi munkáját többek között az MH PRT (2013 márciusig) és az MH OMLT is. Leon Penetta amerikai védelmi miniszter szerint 2013 közepére az amerikai harcoló alakulatok elhagyják Afganisztánt, de nem azért mert a biztonsági helyzet ezt feltétlenül lehetővé tenné. Ennek az egyik legfőbb oka az a politikai nyomás, ami az USA-ban nehezedik Obama elnökre. Azonban erősen kétséges, hogy az afgán biztonsági erők hogyan tudják majd fenntartani azt az állapotot, amelyben az ISAF erők kivonulásakor volt az ország, hogy az esetleges előrelépésről ne is beszéljünk.

4.3. Különbségek

Mint látható, ez a két országban zajló hadműveleteknek a legtöbb különbséggel bíró szakasza. Irakban a NATO és szövetségesei elérték a céljukat, egy stabil kormányzattal, viszonylag normálisan működő államot hagytak maguk után. Ennek az okai sokrétűek.

Hatalmas szerepe van a terepnek, ugyanis könnyebb egy sík terepet ellenőrizni, mint egy olyan helyet, amelyet több ezer méter magas hegyláncok és mély völgyek szabdalnak szét. Egy ilyen terepen egyértelműen jóval könnyebb dolguk van a gerilla harcmodort folytató csapatoknak a konvencionális haderőkkel szemben.

A terepen túl az ország megelőző politikai berendezkedése is jelentős befolyásoló tényező. Irakban 2003 előtt is egy működő állam volt, az emberek hozzászórtak, hogy van valamilyen rend és rendszer az országban. Afganisztánban ez egyáltalán nem volt jellemző. Egyes népcsoportok sosem éltek törzsinél magasabban szervezett társadalomban. Habár az ország önálló emírség volt a 19. század eleje óta, az oroszok és angolok szolgálatába álló törzsek állandó harca lehetetlenné tette bármilyen stabil központi kormányzat kialakulását. A szovjetek elleni háború és utána a tálibok teokratikus jellegű diktatúrája pedig szintén tovább mélyítette az ország belső ellentéteit. Ilyen környezetben lényegesen nehezebb államot építeni.

További probléma, hogy az amerikaiak a demokráciát próbálják meg „exportálni”. Sokan és sokszor rámutattak, hogy ez ugyanúgy kudarcra ítéltett lépés, mint amikor a szovjetek kísérelték meg a marxizmus-leninizmus eszméjét elterjeszteni Afganisztánban. Egy eszme nem fog ott gyökeret verni, ahol még semmi hasonlónak sem volt sose hagyománya.

Katonai szempontból felfedezhető a párhuzam a két ország között. Látható, hogy, ami Irakban bevált, azt szeretnék átültetni Afganisztánba is. Azonban a terep, a társadalmi viszonyok és az ellenállók könnyebb helyzete (elég csak Pakisztán problémájára gondolni) miatt a nemzetközi erő sokkal nehezebb körülmények között harcolnak, mint Irakban. Hogy az afgán nemzeti biztonsági erők képesek lesznek-e megbirkózni a biztonsági kihívásokkal 2014 után, vagy az ISAF a tervekkel ellentétben mégis marad, míg teljesen rend nem lesz az országban és ezáltal a Fehér Ház mindenkori lakója megkockáztat egy esetleges választási vereséget, az egy másik történet.

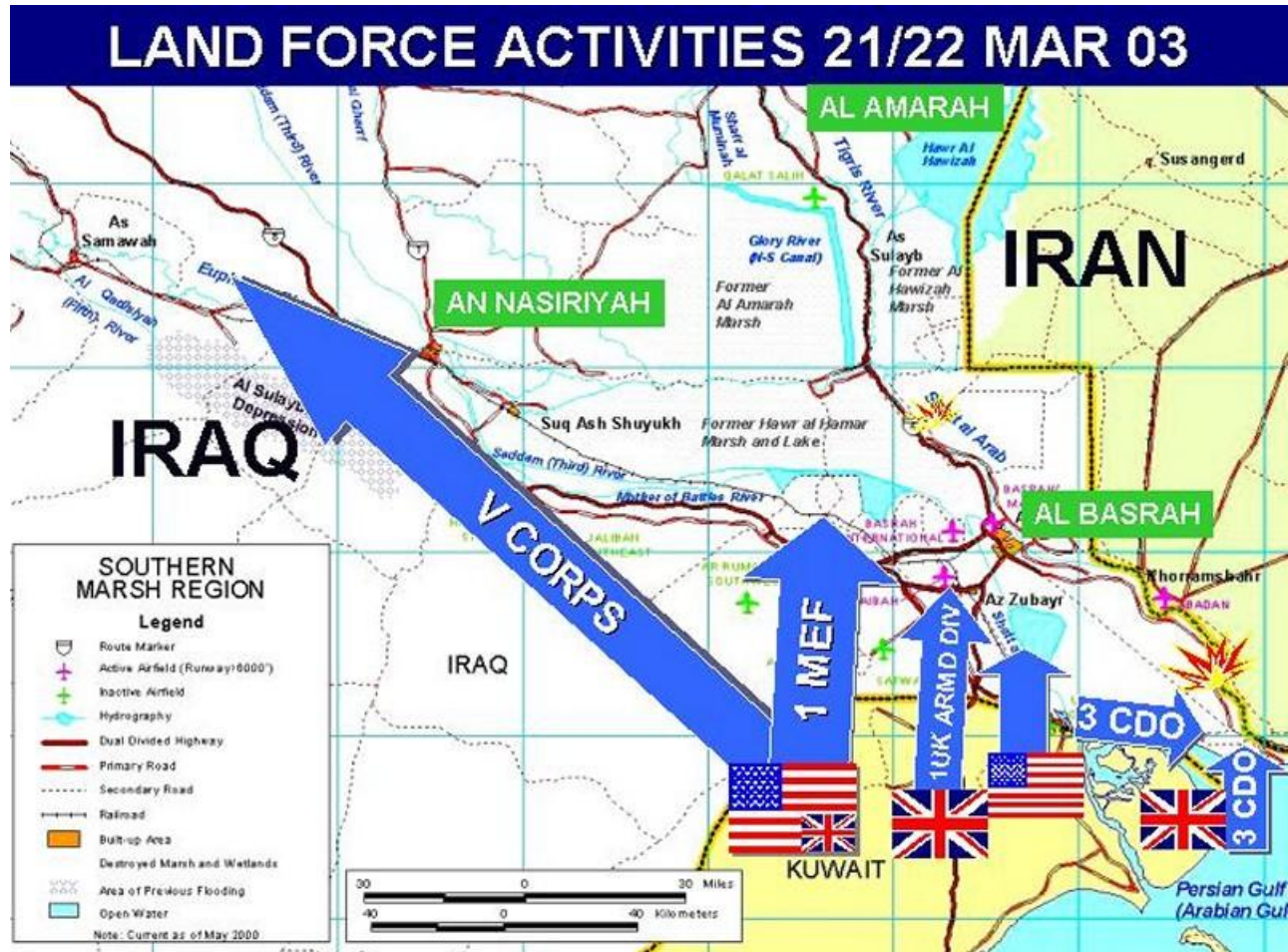
5. ÖSSZEGZÉS

Munkámban négy részre bontottam a két országban zajló hadműveleteket és ezeket a részeket egymással párhuzamosan vizsgáltam. Mivel én is lövész szakirányon tanuló tisztjelölt vagyok, igyekeztem elsősorban a katonai műveletekre (az igazi „lövész melóra”) koncentrálni, és ezek különbségeit megragadni, míg a politikai háttérrel és annak változását csak a feltétlenül szükséges mértékben érintettem. Mint látható különbség akad bőven. A két ország merőben más utat járt be a vizsgált időszak alatt. Ennek az okait már fentebb felsoroltam. Különböző földrajzi adottságok, az eltérő társadalmi és politikai berendezkedés alapvetően befolyásolják a hadműveletek végrehajtását.

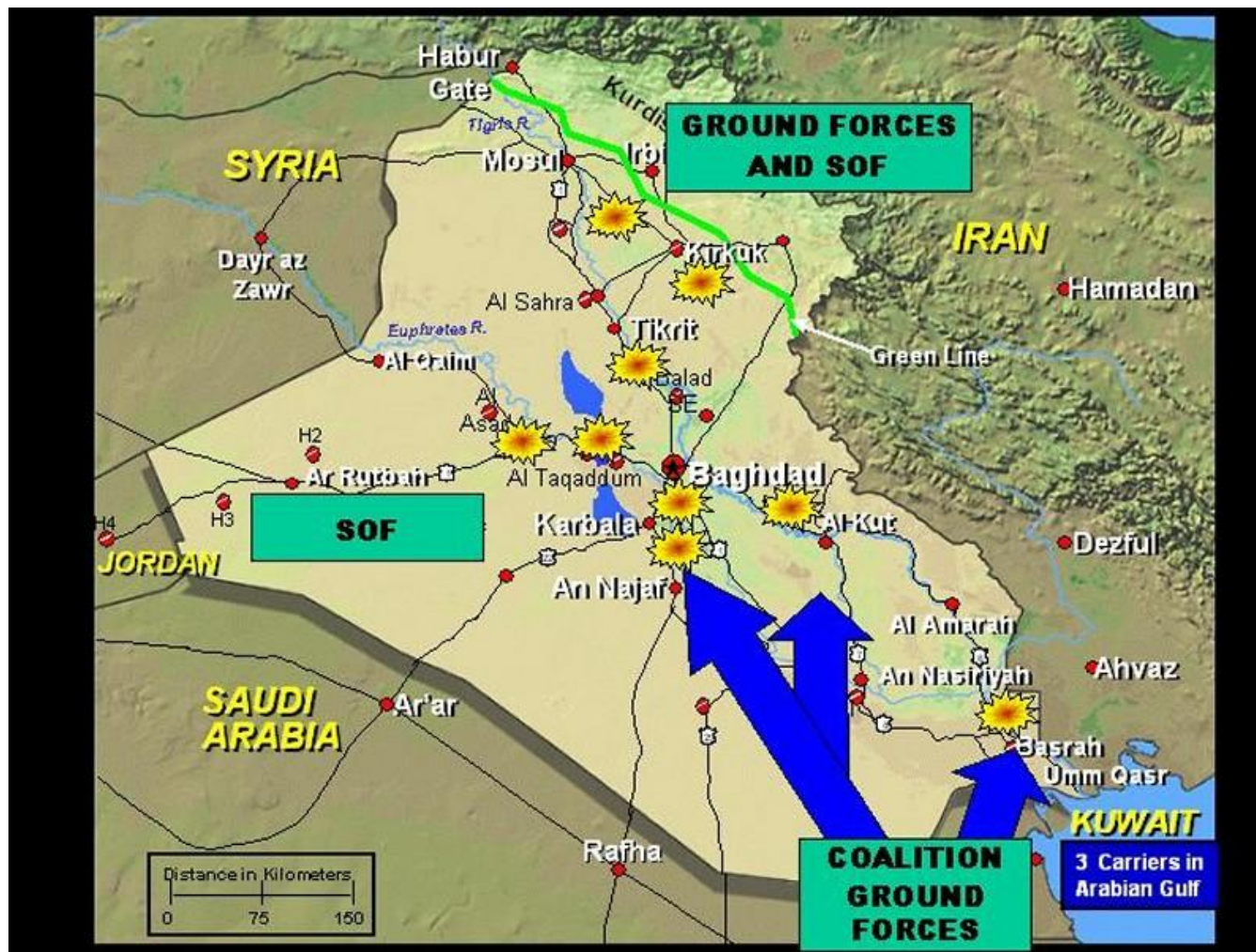
Dolgozatom terjedelme nem teszi lehetővé a mélyebb boncolgatást, de nem is ez a feladata. Már megszülettek a vonatkozó katonai szakanyagokban a kellő módosítások, a MH-n belül is létrejött a Tapasztalat-feldolgozó Rendszer és a CIMIC központ is. A tengerentúlon is megszülettek a vonatkozó szabályzatok módosításai pl.: FMI 3-07.22 Counterinsurgency. Célom az volt, hogy bebizonyítsam, hogy miért is hiba egyként kezelni a két országban zajló hadműveleteket, miért van köztük különbség, mik az okai ezen eltéréseknek, és hogy miben befolyásolják a hadműveletek végrehajtását.

Munkámat ajánlom elsősorban tisztjelölt társaimnak, ill. karunk civil hallgatóinak is, hiszen nem árt tudni a jövő tisztjeinek és biztonságpolitikai szakembereinek, hogy mi történt az elmúlt 20 év meghatározó hadszínterein. Továbbá mindenki érdekes olvasnivalónak fogja találni, akit érdekelnek napjaink katonai műveleti feladatai.

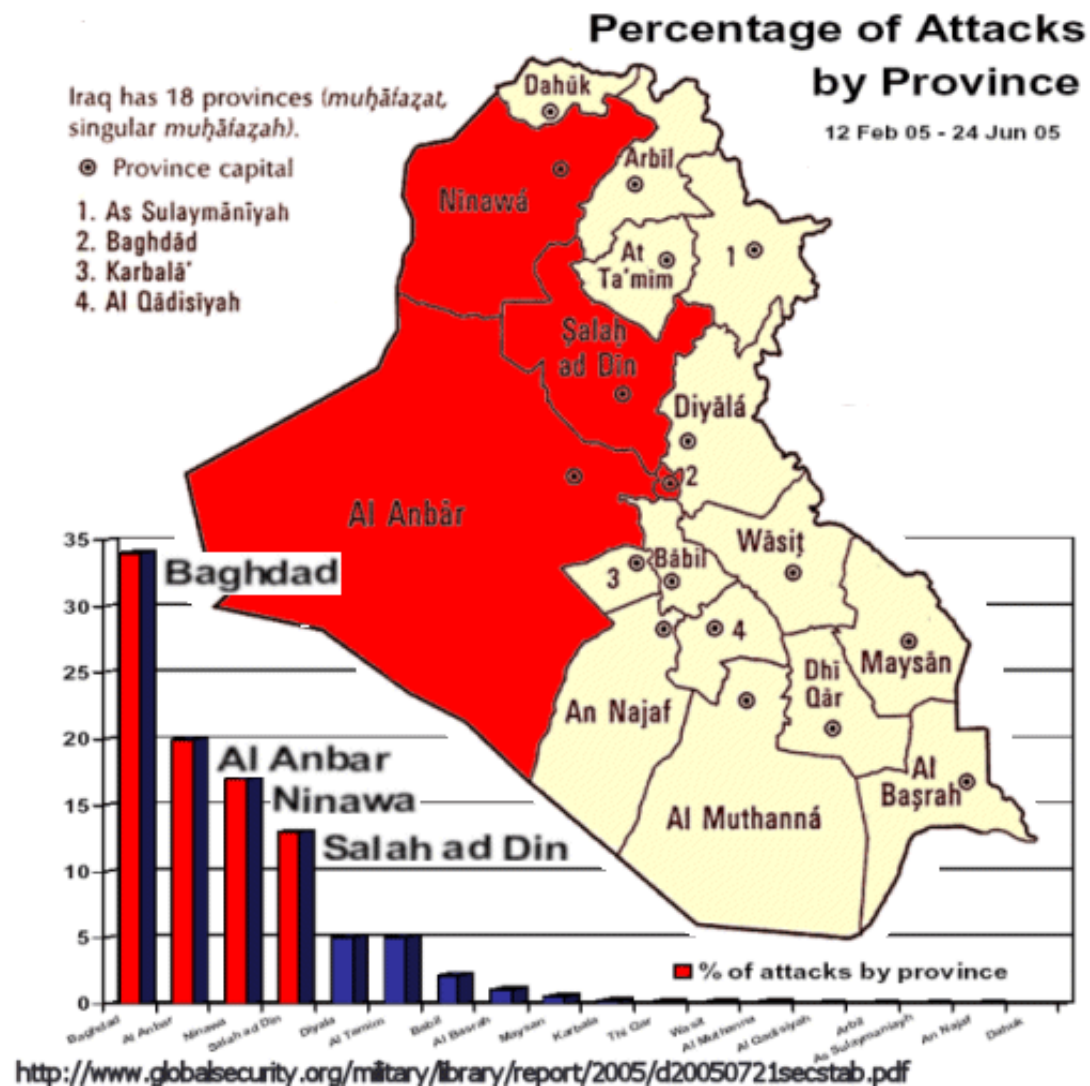
6.MELLÉKLETEK

1. ábra: A koalíciós erők fő célpontjai az invázió első időszakában

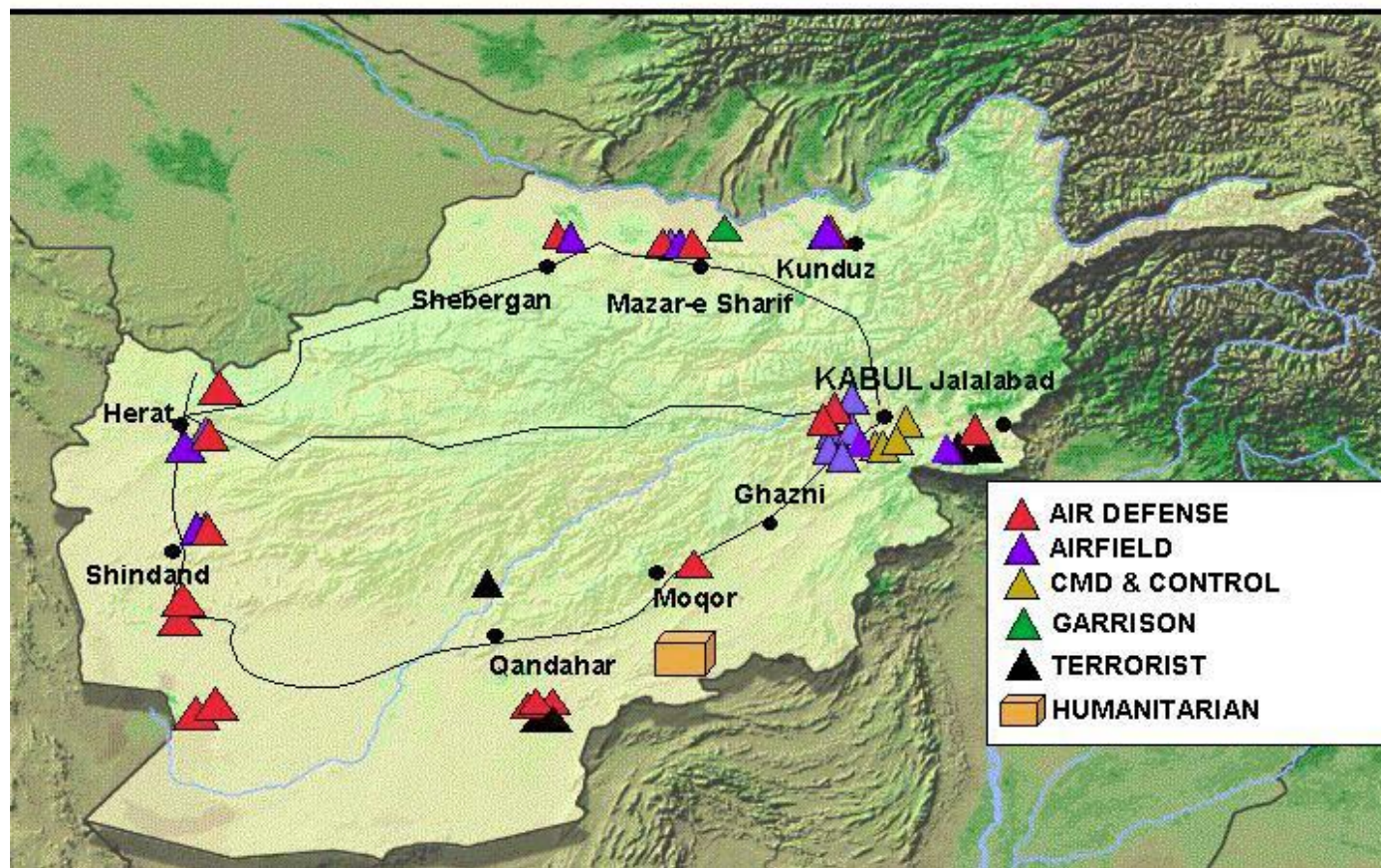
2. ábra: A koalíciós erők helyzete és a fő csapás irányok 2003. 03. 29-én

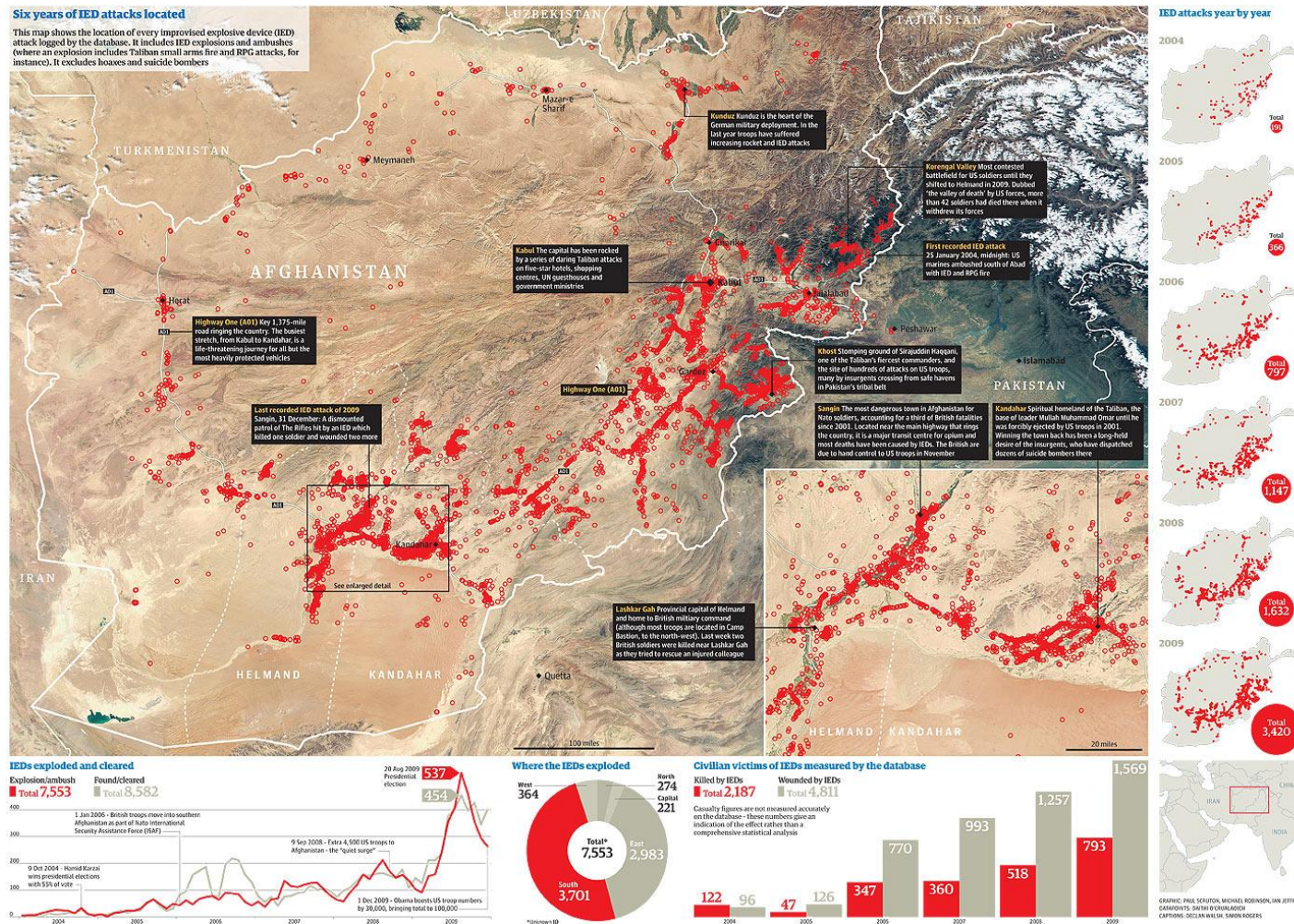
3. ábra: A felkelők aktivitása tartományonként 2005 júliusában

ENDURING FREEDOM

October 7

4. ábra: Az első körben elpusztítandó nagy fontosságú célpontok 2001. 10. 7-én.

6. ábra: Afganisztán IED térképe. A térképen pirossal vannak jelölve azok a területek, ahol történt IED támadás. Világosan kirajzolódnak az IED-veszélyes területek.

7.FORRÁSOK

Felhasznált irodalom:

Zichermann István: Az Afgán háború, Anno kiadó, Budapest 2006

Dr. Resperger István: Az „Iraki szabadság hadművelet” 2003., Budapest-Hamburg, 2003

Christer Jorgensen – Chriss Mann: Harckocsi hadviselés, Hajja és fiai, Debrecen, 2001

Felhasznált internetes irodalom

www.globalsecurity.org

kabul.usembassy.gov

www.nato.int

www.af.mil

www.army.mil

www.marines.com

www.whitehouse.gov

usiraq.procon.org

www.awesomestories.com

www.guardian.co.uk

www.nytimes.com

www.cfr.org

www.washingtonpost.com

mhtt.eu

www.tnr.com

Képek forrása:

Borító: <http://www.robertlpeters.com/news/sustainability/please-leave-afghanistan%E2%80%A6/> letöltve: 2012. 10. 04.

1. ábra: http://www.globalsecurity.org/military/ops/iraqi_freedom-ops-maps_03-2003.htm letöltve: 2012. 10. 04.

2. ábra: http://www.globalsecurity.org/military/ops/iraqi_freedom-ops-maps_03-2003.htm letöltve: 2012. 10. 04.

3. ábra: http://www.globalsecurity.org/military/ops/iraqi_freedom-ops-maps.htm letöltve: 2012. 10. 04.

4. ábra: <http://www.awesomestories.com/assets/operation-enduring-freedom-afghanistan> letöltve: 2012. 10. 04.

5. ábra: <http://www.awesomestories.com/assets/operation-enduring-freedom-afghanistan>
letöltve: 2012. 10. 04.
6. ábra: <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2011/jun/23/afghanistan-war-data>
letöltve: 2012. 10. 04.